

fidh

СХІДНА УКРАЇНА

Цивільне населення під перехресним вогнем

Проросійський бойовик патрулює житлову зону району Текстильщик у Донецьку, 4 лютого 2015р.
© ФОТО ФРАНС ПРЕС/ ДОМІНІК ФАДЖЕТ (AFP PHOTO/DOMINIQUE FAGET)

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ	4	ЧАСТИНА II	
		КАТЕГОРІЇ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ, ПРОТИ ЯКИХ СПРЯМОВАНІ ПОРУШЕННЯ	25
ВСТУП	7		
ЧАСТИНА I			
ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ НА ДОНБАСІ: ЗАГАЛЬНІ РИСИ ТА ВИКОНАВЦІ. НЕБЕЗПЕЧНЕ СТАНОВИЩЕ МИРНОГО НАСЕЛЕННЯ	12		
А. Невизначеність профайлу ворога	12	А. Цивільні, проти яких спрямовані порушення на територіїх під контролем т.зв. ЛНР/ДНР	25
1. Мирне населення чи комбатанти: спроби відрізнити	12	1. Проукраїнські активісти	25
2. Підозри у співпраці з ворогом	13	2. Цивільні, що надають гуманітарну допомогу у зонах конфлікту	27
3. Цивільне населення – мішень для ідеологічної та військової пропаганди	13	3. Журналісти	28
		4. Державні службовці та представники держави	29
Б. Цивільні особи під дією правил для комбатантів	14	5. Бізнесмени	31
1. Переслідування цивільних під час захоплення території комбатантами	14	6. Представники місцевих та міжнародних неурядових організацій	32
а) Насильницькі усунення нелояльних представників влади і бізнесу	14	7. Релігійні діячі	32
б) Зведення рахунків між конкуруючими групами	15	8. Меншини, зокрема ромська	33
в) Переслідування цивільних за порушення «адміністративних» правил, встановлених комбатантами	15		
г) Вирішення особистих суперечок насильницькими засобами	16	Б. Цивільні, проти яких спрямовані порушення на територіїх під контролем України	34
В. Різноманіття комбатантів – небезпека для цивільних	16	1. Особи, яких приймають за бойовиків	34
1. Актори на боці так званих ЛНР/ДНР	16	2. Цивільні, які здаються заможними або здатними заплатити викуп	34
а) Зв'язки між особами, що діяли в Криму і т. зв. ЛНР/ДНР	16		
б) Місцеві збройні угруповання	17	ЧАСТИНА III.	
в) Немісцеві збройні угруповання	18	БАГАТОЛИКІСТЬ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ	35
г) Координація і конфлікти	20	А. Довільні затримання та захоплення в полон	35
д) Співпраця локальних груп впливу	21	1. Довільні затримання, здійснювані угрупованнями т.зв. ЛНР/ДНР	35
2. Проукраїнські сили	21	а) Широкомасштабність явища	35
а) Різноманіття акторів	21	б) Хронологія проблеми захоплення полонених	37
б) Порушення з боку проукраїнських сил: більше не тема-табу?	22	2. Довільні затримання та захоплення в полон, здійснювані проукраїнськими силами	38
		Б. Каткування та жорстоке поводження	40
		1. Ситуація з боку т.зв. ЛНР/ДНР	40
		2. Ситуація з боку проукраїнських сил	44
		В. Позасудові, сумарні та довільні страти	45
		1. Ситуація з боку т.зв. ЛНР/ДНР	45
		2. Ситуація з боку проукраїнських сил	47
		Г. Недостатній рівень розслідування на територіях під контролем уряду	50
		ВИСНОВКИ: ТЕРМІНОВА НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ	51
		РЕКОМЕНДАЦІЇ	55

РЕЗЮМЕ

Цивільне населення Донбасу на сході України не лише опинилося під перехресним вогнем ворогуючих сторін, а й стало для них безпосередньою мішенню. За майже півтора роки цього конфлікту безліччю збройних формувань було вчинено серйозні порушення міжнародного права в галузі прав людини, включаючи позасудові страти, насильницькі зникнення, довільні та таємні затримання, катування та жорстоке поводження.

Вкрай важливо, щоб ці злочини не залишилися безкарними. Згідно з міжнародними зобов'язаннями, Україна несе відповідальність за розслідування, кримінальне переслідування та покарання осіб, винних у таких міжнародних злочинах, а також за забезпечення відшкодування жертвам цих злочинів. На розгляд судів внутрішньодержавної юрисдикції вже було подано декілька справ за фактами злочинів, скоєних проукраїнськими добровольцями. Проте національні судові установи, схоже, наразі не здійснюють розслідування у провадженнях за фактами злочинів, скоєних силами так званих ЛНР та ДНР. Більш того, складно визначити, чи було розпочато будь-якого роду розслідування за фактами злочинів, скоєних українськими військовими.

Визнання українською владою юрисдикції Міжнародного кримінального суду (МКС) щодо злочинів, здійснених за період з листопада 2013 року (розширення юрисдикції суду, яка до цього обмежувалася лише подіями Майдану), дає надію на те, що за фактом дій, які в рамках міжнародного гуманітарного права можуть бути кваліфіковані як воєнні злочини і злочини проти людяності, буде проведене розслідування.

ПРЕДМЕТ ТА ЗАВДАННЯ

Звіт присвячено найбільш серйозним порушенням прав людини, вчиненим у Східній Україні з травня 2014 до серпня 2015 року. Перелік порушень, насамперед, містить позасудові страти, насильницькі зникнення, викрадення та довільні затримання, катування та фізичні напади. Звіт ґрунтується на даних, отриманих за результатами роботи дев'яти моніторингових місій ЦГС (чотири з яких було здійснено в партнерстві з російською організацією з прав людини «Меморіал», організацією «Міжнародне партнерство з прав людини» та Українською Гельсінською спілкою з прав людини). Протягом зазначеного періоду ці місії проводили свою діяльність на територіях, повернутих українською армією під контроль уряду як у Донецькій, так і в Луганській областях, а також у таборах для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Артемівську, Соledарі (Донецька область) та Дніпропетровську.

У січні та червні 2015 року в Україні працювали дві місії Міжнародної федерації за права людини (FIDH) з метою надати допомогу ЦГС під час структуризації та правового аналізу зібраних свідчень та доказів.

У звіті міститься правова кваліфікація злочинів, скоєних у рамках міжнародного права, та підкреслюється необхідність провести незалежне та повне розслідування злочинів, що були здійснені у Східній Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ

Такі злочини, як довільне затримання та захоплення в заручники на територіях під контролем так званих ДНР та ЛНР відбуваються часто. Цивільне населення постійно знаходиться в небезпеці потрапити під арешт чи в полон до збройних угруповань, що контролюють ці території. У більшості випадків довільне затримання відбувається з політичних або дисциплінарних причин. У свою чергу, мотивом для захоплення в заручники є отримання прибутку, і спрямовується цей злочин зокрема проти заможних осіб. Під арештом ці люди систематично зазнають катувань і жорстокого поводження.

Докази, зібрані ЦГС спільно з партнерами, вказують на високий рівень контролю та відповідальності з боку Росії стосовно збройних дій на Донбасі. Добірка справ демонструє безпосередню участь у цих діях російських військових, що підтверджується свідченнями в'язнів, які контактували з російськими офіцерами, а також існуванням українських військовополонених, яких було перевезено до Росії для подальших допитів представниками російської регулярної армії.

Аналогічні злочини, хоча й у інших масштабах, відбуваються і на територіях, контрольованих Україною, де цивільні ризикують бути незаконно затриманими українськими силовиками чи добровольчими батальйонами. Деякі з цих батальйонів несуть безпосередню відповідальність за вчинення тяжких злочинів проти цивільних осіб, включаючи катування та позасудові страти.

Свідчення жертв та речові докази, як наприклад, чорні списки, наведені у даному звіті, показують, що певні категорії цивільного населення постають перед гострою небезпекою стати мішенню сепаратистських збройних формувань. Зокрема, погроз та переслідувань з боку бойовиків зазнають держслужбовці національного та місцевого рівня, журналісти, представники місцевих та міжнародних неурядових організацій, бізнесмени, релігійні діячі. Крім того, існують повідомлення, що деякі особи за приписувану їм підтримку ворога зазнали переслідувань з боку проукраїнських збройних сил (як регулярних, так і нерегулярних).

Зважаючи на очевидну нездатність української влади провести розслідування та запобігти вчиненню тяжких злочинів, скоєних власними збройними силами чи добровольцями, а тим більше силами на боці так званих ДНР та ЛНР, Міжнародний кримінальний суд (МКС) має відкрити розслідування за фактом цих випадків.

8 вересня 2015 року український уряд подав заяву відповідно до статті 12(3) Статуту МКС про визнання юрисдикції цього суду над інкримінованими злочинами, скоєними на території України починаючи з 20 лютого 2014 року. Прокурор МКС тепер зможе визначити, чи «існують належні підстави вважати», що починаючи з листопада 2013 року в Україні було скоєно злочини, що підпадають під юрисдикцію МКС, такі як воєнні злочини та/або злочини проти людяності, а також чи звертатися з проханням про відкриття розслідування з цього приводу.

Злочини проти людяності – це злочини, що є складовою широкомасштабного чи систематичного нападу, спрямованого проти цивільного населення. Під час конфлікту у Східній Україні ЦГС та його партнери задокументували такі злочини, як вбивство, ув'язнення, катування, насильницьке зникнення та переслідування з політичних мотивів. Згідно зі ст. 7 Римського статуту, всі вони можуть становити собою злочини проти людяності. І справді, попередні докази у справах за участю збройних угруповань так званих ДНР та ЛНР дозволяють припускати, що ці злочини можуть утворювати частину політики спрямованих нападів проти цивільного населення, що відповідає визначенню злочинів проти людяності.

Воєнні злочини – це порушення норм міжнародного гуманітарного права, здійснені під час збройного конфлікту міжнародного чи неміжнародного характеру. Окремі індивідуальні випадки також можуть бути кваліфіковані як воєнні злочини. Воєнні злочини становлять особливий інтерес для Міжнародного кримінального суду, якщо вони є складовою частиною певного плану / політичного курсу чи у випадку широкомасштабного скоєння таких злочинів.

Відповідно до ст. 8 Римського статуту, випадки вбивств, катувань чи нелюдського поводження, умисного заподіяння сильних страждань чи серйозних тілесних ушкоджень, довільних арештів та утримання під вартою, захоплення у полон, що відбулися у Східній Україні, можуть підпадати під визначення воєнних злочинів. ЦГС та інші спостерігачі задокументували докази, що вказують на такі злочини, по обидва боки конфлікту. Необхідним є подальше розслідування.

МКС може проводити розслідування та здійснювати переслідування в судовому порядку будь-якої особи, якій інкримінується відповідальність за скоєння міжнародних злочинів в Україні з початку конфлікту. Жоден статус чи громадянство не може бути перешкодою для дій МКС проти імовірних винуватців у таких злочинах, незалежно від того, військові це чи добровольці, представники української сторони чи сторони так званих ЛНР і ДНР, особи з українським чи російським громадянством.

FIDH та ЦГС і надалі робитимуть внесок у роботу Офісу Прокурора МКС з попереднього вивчення ситуації в Україні, а також виступатимуть на підтримку ратифікації українською владою Статуту МКС.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Грунтуючись на результатах, викладених у цьому звіті, FIDH та ЦГС розробили певні рекомендації, спонукаючи органи української державної влади, міжнародну спільноту, а особливо ЄС, Росію та МКС, забезпечити захист цивільного населення у зоні конфлікту, а також повне і неупереджене розслідування злочинів, скоєних починаючи з листопада 2013 року. Перелік рекомендацій наводиться наприкінці даного звіту.

FIDH та ЦГС закликають «органи влади» так званих ЛНР та ДНР та всі угруповання, що беруть участь у конфлікті на їхньому боці чи контролюють їхні території, визнати, що на всі сторони збройного конфлікту розповсюджуються зобов'язання міжнародного гуманітарного права та права у галузі прав людини. Їх закликають негайно припинити усі дії, спрямовані проти цивільного населення, включаючи усі катування, жорстоке поводження, викрадення, довільні затримання та позасудові страти, захоплення майна, а також інші форми залякування і незаконного використання влади на територіях під їхнім контролем. Усі сторони мають надати безперешкодний і безпечний доступ для гуманітарної допомоги, спостерігачів, неурядових організацій та журналістів.

ВСТУП

А. ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ ПІД ПЕРЕХРЕСНИМ ВОГНЕМ

На даний момент, більше ніж через півтора роки з часу драматичних подій на Майдані, анексії Криму Росією та початку війни на Донбасі, ситуація з дотриманням прав людини в Україні гірша ніж будь-коли. У звіті Управління Верховного комісара ООН з прав людини за період з 16 травня до 15 серпня 2015 року повідомляється, що з середини квітня 2014 року, коли на сході України розпочався конфлікт, щонайменше 7962 людини було вбито і 17811 поранено¹. У звіті зазначається, що кількість цивільних жертв, спричинених конфліктом за період з травня до серпня цього року, зросла більше ніж удвічі в порівнянні з попередніми трьома місяцями², незважаючи на припинення вогню, про яке сторони домовилися 16 лютого 2015 року. Проте станом на кінець вересня 2015 року бойові дії здебільшого припинилися³.

Близько 1,5 мільйони цивільних осіб були змушені тікати з зони конфлікту, на власному досвіді зазнавши застосування важкого озброєння в густонаселених районах, руйнування майна та базової інфраструктури, гострої нестачі продуктів харчування, медикаментів, інших предметів першої необхідності, а також невизначеності щодо тривалості та результату конфлікту⁴. Близько 4 мільйонів людей, що досі там залишаються, потребують термінової допомоги, пов'язаної з доступом до безпечних місць отримання питної води, продуктів харчування, медикаментів та інших предметів першої необхідності⁵. Гуманітарне становище цих людей ще більше загострилося через перехід контролю над територією від однієї сторони конфлікту до іншої, адже це безпосередньо впливає на можливість доступу до гуманітарної допомоги. Більше того, численність і непрозорість суб'єктів, причетних до насильства, перешкоджає роботі гуманітарних організацій.

Складність конфлікту не лише значно вплинула на добробут людей, що живуть у зоні конфлікту, а й загострила їхнє становище з точки зору дотримання прав людини. Безліч збройних угруповань по обидва боки конфлікту чинять серйозні порушення міжнародного права в галузі прав людини, включаючи позасудові страти, насильницькі зникнення, довільні та таємні затримання, катування та жорстоке поводження.

Свідчення жертв та матеріальні докази, як наприклад, «чорні списки», наведені у даному звіті, показують, що в особливій небезпеці стати мішенню для сепаратистських збройних формувань знаходяться певні категорії цивільного населення. Зокрема, погрози та переслідування з боку бойовиків зазнають держслужбовці національного та місцевого рівня, журналісти, представники місцевих та міжнародних неурядових організацій, бізнесмени, релігійні діячі⁶. Крім того, існують повідомлення, що деякі особи за приписувану їм підтримку ворога зазнали переслідувань з боку проукраїнських збройних сил (військовослужбовців або добровольців).

1. Управління Верховного комісара ООН з прав людини. – Звіт щодо ситуації стосовно прав людини в Україні, 16 травня – 15 серпня 2015 року, опублікований 8 вересня 2015 року. – Режим доступу: <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/11thOHCHRreportUkraine.pdf>.

2. Для порівняння: за період з 16 травня до 15 серпня щонайменше 105 осіб було вбито і 308 поранено, а з 16 лютого до 15 травня – вбито 60 і поранено 102. Джерело: там само.

3. Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/09/22/7082198/>

4. Там само.

5. Управління ООН з координації гуманітарних питань. – Доповідь щодо ситуації в Україні №7 від 14 серпня 2015 року. – Режим доступу: <http://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-situation-update-no-7-14-august-2015>.

6. ООН також повідомляє, що широко розповсюдженим залишається постійне переслідування та залякування осіб, підозрюваних у підтримці збройних сил України чи проукраїнських поглядах. У тій же доповіді стверджується, що на боці, контрольованому українським урядом, зусилля, спрямовані на збереження територіальної цілісності країни, продовжують супроводжуватися постійними звинуваченнями у довірливих і таємних затриманнях, а також насильницьких зникненнях осіб, підозрюваних у сепаратизмі чи тероризмі.

Ці порушення прав людини відбуваються в умовах повної безкарності. Аналогічно до того, як злочини проукраїнських силовиків раніше становили собою тему-табу для державної влади, так само жодного правосуддя не забезпечується і на територіях, контрольованих сепаратистами.

Визнання українською владою юрисдикції Міжнародного кримінального суду (МКС) щодо злочинів, здійснених починаючи з листопада 2013 року (розширення юрисдикції суду, яка до цього обмежувалася лише подіями Майдану) дає певні надії жертвам подій, що можуть становити собою воєнні злочини.

Б. КОНТЕКСТ

З часів розпаду Радянського Союзу Україна завжди відігравала важливу геополітичну роль у суперництві між Заходом і Росією. Безпосередньо перед кризою, що розпочалася в Україні наприкінці 2013 року, Європейський Союз і Росія знаходилися в умовах жорсткої конкуренції за майбутню геоекономічну спрямованість України. З боку українських лідерів щодо цієї конкуренції виражалася нерішучість і невизначеність.

Під кінець листопада 2013 року після того, як Президент Янукович відмовився підписати угоду про асоціацію з ЄС і вирішив натомість зміцнити партнерство з Росією, у Києві спалахнули масові вуличні протести, що пізніше отримали назву «Євромайдан», чи «Майдан». Ці протести жорстко придушувалися⁷ і стали початком політичної кризи. Окрім усього іншого, ця криза зробила можливою анексію Криму Російською Федерацією та збройний конфлікт у Донецькій і Луганській областях.

З самого початку Майдану російська політична еліта і підконтрольні Кремлю засоби масової інформації ставилися до протестів у Києві вороже⁸. Російські ЗМІ, особливо телебачення, транслювали репортажі, в яких зображали протестуючих охопленими пронацистськими поглядами та вороже налаштованими до росіян і російськомовних людей⁹. У Східній Україні та в Криму, де російські телеканали мають ширшу глядацьку аудиторію, адже більшість населення є російськомовним (поступово ці території було відрізано від україномовних телетрансляцій), такі репортажі значно вплинули на виникнення масового нерозуміння програми дій та вимог протестувальників на Майдані. Страх переслідувань пізніше посилювався через рішення українського парламенту від 23 лютого 2015 року скасувати закон про регіональні мови. Цей закон, прийнятий у 2012 році, надавав російській мові статус офіційної у регіонах, де чисельність російської меншини перевищувала 10%. Рішення про скасування офіційного статусу російської мови, прийняте у лютому 2015, так і не було підписане Президентом і не набуло статусу закону. Утім, воно слугувало стимулом як для засобів пропаганди, так і для заяв російських і проросійських політиків в Україні, які прагнули виглядати «захисниками російськомовного населення».

Незабаром після втечі Президента Януковича з України в лютому 2014, у Криму з'явилися сепаратистські угруповання, сформовані з місцевих активістів та російських військових груп без розпізнавальних знаків. Ці угруповання очолювали як місцеві лідери, наприклад, Сергій Аксьонов, так і громадяни Росії, як наприклад, Ігор Гірін (Стрелков). Той факт, що Росія відігравала провідну роль

7. Див. FIDH-ЦГС, "The forgotten victims". – Сепень 2014р. – Режим доступу: <https://www.fidh.org/en/region/europe-central-asia/ukraine/15914-ukraine-the-forgotten-victims>. – Див. також інформацію, що було подано в січні 2015 року Прокуророві Міжнародного кримінального суду (МКС) коаліцією з 13 українських організацій та ініціатив щодо боротьби з безкарністю за підтримки FIDH та Міжнародного партнерства з прав людини (IPHR). – Режим доступу: <https://www.fidh.org/en/region/europe-central-asia/ukraine/17045-report-on-crimes-committed-during-euromaidan-events-the-icc-should-open-an>

8. Наприклад, у січні 2014 року, державний телеканал Росія-1 транслював ток-шоу «Україна: хаос-демократія», де ведучий Аркадій Мамонтов наводив апокаліптичний опис екстремістського повстання в Києві. – Режим доступу: http://russia.tv/video/show/brand_id/3957/episode_id/962307/video_id/964808/. Численні приклади підrobки репортажів та спотвореного висвітлення подій в Україні російськими ЗМІ було зібрано проектом Stop Fake починаючи з весни 2014 року. З ними можна ознайомитися на веб-сайті проекту: <http://www.stopfake.org>.

9. Режим доступу: <http://russian.rt.com/article/23327>; <http://russian.rt.com/article/21283>. Більше з цього питання можна знайти за посиланням: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/03/ukraines-phantom-neo-nazi-menace/359650/>.

у так званій кримській сепаратистській кризі, сьогодні особисто підтверджують російські посадові особи¹⁰.

Після того як у березні 2014 року пройшов невизнаний на міжнародному рівні референдум щодо «возз'єднання Криму» з Росією, у квітні на сході України невідомі озброєні люди з військовою виправкою допомагали захоплювати будівлі місцевих правоохоронних органів, служби безпеки та місцевих адміністрацій¹¹. Було створено місцеві нерегулярні збройні сили, почали прибувати іноземні збройні формування та надходити іноземна зброя. Характеристики деяких видів озброєнь, застосованих у цих подіях, свідчили про їх приналежність до російського арсеналу (танки, ракетні системи залпового вогню «Град», реактивні снаряди, нові російські вогнемети «Джміль»), а перші повідомлення – про російське громадянство багатьох бойовиків¹². Водночас, під приводом «захисту російського та російськомовного населення»¹³ робилися подібні спроби встановити контроль над Харковом, Одесою, Херсоном, Запоріжжям та Маріуполем. Ці спроби зазнали невдачі. У травні-червні 2014 року конфлікт на Донбасі загострився. Інтенсивні збройні сутички між батальйонами Національної гвардії України і регулярних збройних сил з одного боку та збройними формуваннями бойовиків з іншого тривали впродовж усього літа 2014 року¹⁴.

Антитерористичну операцію (АТО) у Донецькій та Луганській областях було розпочато 14 квітня 2014 року після підписання Указу Президента України про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»¹⁵. Згідно з Законом України «Про боротьбу з тероризмом»¹⁶, основними структурами, залученими до боротьби з тероризмом, виступають Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ та Антитерористичний центр при Службі безпеки України (СБУ) – спеціальний орган, створений для координації дій учасників операції.

Якщо у випадку з Кримом російські посадові особи визнали причетність регулярних збройних сил Росії, то щодо Донбасу цю причетність заперечують і досі. Однак, свідчення місцевих жителів, а також численні повідомлення у пресі вказують на таку присутність під час активних військових фаз конфлікту. За свідченнями танкіста російської армії, опублікованими в російському виданні «Новая газета», завданням його підрозділу в Україні було проводити інтенсивні бойові операції до прибуття на поле бою місцевих військових угруповань¹⁷. Громадянська ініціатива InformNapalm зібрала та систематизувала різні випадки, що підтверджують присутність російської професійної армії в Україні¹⁸. У 2014 році збройний конфлікт був позначений декількома поворотними подіями, а саме: двома боями за Донецький аеропорт у травні та вересні, збиттям літака МН17 Малайзійських авіаліній у липні та боєм під Іловайськом у серпні. Усі ці інциденти викликали бурхливу міжнародну реакцію.

Угоди про припинення вогню між сторонами конфлікту та Росією, підписані в Мінську у вересні 2014 та лютому 2015, не змогли зупинити бойові дії на сході України. За виконанням чинних домовленостей про припинення вогню щоденно спостерігає ОБСЄ, повідомляючи про безперервні бойові дії, що підтримують у регіоні середовище, сприятливе для порушень прав людини.

10. Після року офіційних заперечень Президент Путін у спеціальному фільмі «Крим. Шлях на Батьківщину» у квітні 2015 року визнав, що відокремлення Криму від України було організоване з Росії за підтримки російських збройних сил з метою буцімто захистити російськомовне населення півострова. – Режим доступу: <https://vimeo.com/123194285>.

11. Одним із найяскравіших прикладів було захоплення управління правоохоронних органів у Слов'янську Донецької області. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/04/14/7022383/>

12. Наприклад, репортаж Vice News за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=-QP6sM5VnUQ>

13. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=YXr-oLbT8Qc>

14. Наступ української армії на окуповані території у червні-серпні 2014 року було зупинено наприкінці серпня під Іловайськом. За офіційною інформацією, так званий Іловайський котел призвів до загибелі 366 представників українських сил. Бій під Іловайськом відомий завдяки прямій участі у ньому російських військових підрозділів. Як значиться у звіті парламентської слідчої комісії, він розпочався 21го серпня о 04:25 ударом реактивних систем «Ураган» з території Російської Федерації. Режим доступу: <http://glavcom.ua/articles/23466.html>

15. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/405/2014>

16. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15>, прийнятий у 2013р.

17. Режим доступу: <http://www.novayagazeta.ru/society/67490.html>

18. Режим доступу: <https://en.informnapalm.org/russianpresence/>

В. ПРЕДМЕТ І МЕТОДОЛОГІЯ

У серпні 2014 року Міжнародна федерація з прав людини (FIDH) спільно з партнерською організацією Центр Громадянських Свобод (ЦГС)¹⁹ опублікували звіт про порушення міжнародного гуманітарного права та права в галузі прав людини, скоєні збройними угрупованнями у Східній Україні та Криму починаючи з березня 2014 року²⁰.

Даний звіт концентрує увагу на цивільних жертвах найсерйозніших злочинів, скоєних обома сторонами конфлікту на сході України з травня 2014 до серпня 2015 року. Територія обмежується регіоном Донбасу, як представлено на карті.

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

Місця злочинів у Луганській і Донецькій областях, описаних у звіті. Джерело: ЦГС

Звіт ґрунтується на даних, отриманих за результатами роботи дев'яти моніторингових місій ЦГС (чотири з яких було проведено в партнерстві з іншими неурядовими організаціями: російською правозахисною організацією «Меморіал», організацією «Міжнародне партнерство з прав людини» та Українською Гельсінською спілкою з прав людини), що протягом зазначеного періоду працювали на територіях, повернутих українською армією під контроль уряду як у Донецькій, так і в Луганській областях, а також у таборах для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Артемівську, Соледарі (Донецька область) та Дніпропетровську.

У січні та червні 2015 року дві місії FIDH працювали в Україні, щоб надати допомогу ЦГС під час структуризації та правового аналізу зібраних свідчень та доказів.

Звіт також має посилання на випадки, про які повідомляли інші ініціативи за права людини та відкриті джерела.

Хоча свідчення, наведені у даному звіті, є показовими для злочинів, скоєних на Донбасі, необхідно зазначити, що вони представляють обмежену частину

19. Центр громадянських свобод (ЦГС) було засновано у 2007 році для просування цінностей прав людини, демократії і солідарності в Україні та Європі з метою укріплення принципу людської гідності. Організація знаходиться в Києві (Україна). Завданнями ЦГС є захист фундаментальних прав і свобод людини; представництво інтересів суспільства та здійснення громадського контролю як за національними, так і за регіональними органами влади на предмет дотримання прав людини; робота з молоддю, спрямована на формування нового покоління захисників прав людини та активістів громадянського суспільства; пропагування ідей та просвітництво в галузі прав людини і демократії; реалізація програм міжнародної солідарності. Детальніше за посиланням: <http://ccl.org.ua/en/>.

20. FIDH-ЦГС, "The forgotten victims". – Серпень 2014р. – Режим доступу: <https://www.fidh.org/en/region/europe-central-asia/ukraine/15914-ukraine-the-forgotten-victims>

того, що відбувається у цьому регіоні, а також, що певні злочини, особливо скоєні стосовно жінок, і досі висвітлені погано.

Характер збройного конфлікту (з присутністю офіційних та великої кількості неофіційних збройних формувань) створює для громадян України, неурядових організацій та іноземних спостерігачів труднощі у зборі даних щодо порушень прав людини.

Кількість документальних підтверджень таких порушень на територіях, підконтрольних збройними формуваннями так званих Луганської і Донецької Народних Республік, або «ЛНР» і «ДНР» (використання цих назв чи аббревіатур жодним чином не означає їхньої легітимізації чи визнання; всі випадки їх вживання у тексті слід розуміти як «так звані ЛНР/ДНР»), є значно обмеженою через постійні репресії за проукраїнську, незалежну чи критичну позицію і обумовлені цим міркування безпеки. Неформальні волонтерські організації, що працюють у цьому регіоні, надають деяку інформацію, але наражаються на небезпеку. Спостерігачі також підкреслюють атмосферу страху в районах на передовій і небажання багатьох жертв спілкуватися, що ймовірно викликане непевністю щодо подальшого розвитку конфлікту і страхом перед наслідками за надання свідчень. Порушення прав людини, вчинені проукраїнською стороною, з початку конфлікту документувати складно. По-перше, через те, що їх визнавати в Україні тривалий час становило «табу», а по-друге, тому що інформація про них використовується як інструмент у проросійській пропаганді (див. Частина II, Розділ 2.б: «Порушення з боку проукраїнських сил: більше не тема-табу?»).

Метою цього звіту є висвітлення найбільш серйозних порушень прав людини, вчинених обома сторонами конфлікту на Донбасі. Ці порушення включають умисні вбивства, викрадення (в тому числі з метою отримання викупу), насильницькі зникнення, катування та фізичні напади, а також злочини сексуального насильства. У звіті визначено соціальні групи населення, що стали безпосередніми мішенями для переслідувань, і там, де це можливо, виконавців серйозних порушень прав людини. Звіт надає правову кваліфікацію злочинів, скоєних у рамках міжнародного права.

У звіті підкреслюється необхідність проведення незалежного та повного розслідування злочинів, скоєних в рамках міжнародного права на Донбасі – злочинів, розслідування яких має розпочати МКС.

ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ

Умовні позначення:

- викрадення і захоплення в заручники;
- катування і жорстоке поводження
- позасудові страти

ЧАСТИНА I ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ НА ДОНБАСІ: ЗАГАЛЬНІ РИСИ ТА ВИКОНАВЦІ. НЕБЕЗПЕЧНЕ СТАНОВИЩЕ МИРНОГО НАСЕЛЕННЯ

Порушення прав цивільних осіб на Донбасі відрізняються одне від одного не лише за формами, а й за основними причинами і виконавцями. Порушники, навіть ті, що формально належать до однієї й тієї самої сторони конфлікту, не обов'язково керуються єдиною спільною метою.

Напади на мирне населення можна розглядати у трьох різних контекстах: невизначеність щодо профайлу «ворога» у збройному конфлікті; потреба у знищенні груп супротивника під час встановлення контролю над територією; переслідування і насильство, скоєні в умовах нестабільності.

А. НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ПРОФАЙЛУ ВОРОГА

1. Мирне населення чи комбатанти: спроби відрізнити

Цивільних в Україні не завжди можна чітко відрізнити від комбатантів через значну взаємну проникність цих двох груп, особливо на ранніх стадіях конфлікту.

До того як український уряд на початку квітня 2014 року розпочав проведення Антитерористичної операції у Східній Україні, жоден підрозділ регулярних збройних сил участі у протистоянні не брав. Проте, навіть після того як Збройні сили України почали діяти в регіоні, питання щодо розрізнення військових і цивільних не лише не прояснилася, а й досі залишається складною проблемою.

Бойові загони на боці так званих «ЛНР/ДНР» переважно склалися з більш-менш структурованих неофіційних збройних угруповань, які поступово стали впізнаваними завдяки своїй формі та розпізнавальним знакам. Утім, ці угруповання досі видаються достатньо відкритими для представників цивільного населення чи, принаймні, вважаються відкритими, на думку української сторони, яка підозрює цивільних у співпраці з проросійськими групами.

На боці України у перші місяці конфлікту надзвичайно численними були батальйони, частково сформовані з цивільних осіб, що добровільно вступили на службу. І хоча розпізнавальні знаки, які поступово були прийняті цими батальйонами, допомогли ідентифікувати ці підрозділи, численні добровольці, що досі перебувають у зоні конфлікту і надають підтримку різним батальйонам, цілковито виглядають як цивільні особи.

2. Підозри у співпраці з ворогом

Як і під час інших конфліктів, учасники бойових дій часто вважають, що мирне населення «підтримує ворога», а отже, цивільні особи зазнають погроз та інших порушень прав людини.

Угруповання так званих ЛНР/ДНР підозрюють цивільних у колабораціонізмі. В результаті випадки вираження незгоди чи альтернативних поглядів систематично придушуються. Незначні ознаки відданості, такі як прапори, стрічки, книги чи брошури, а також діяльність у соціальних мережах, можуть стати для цивільних осіб тавром і наразити їх на репресії.

Останній проукраїнський мітинг у Донецьку відбувся 28 квітня 2014 року. За повідомленням представника ЦГС, що був свідком цих подій, невідомі особи, озброєні металевими палицями, бейсбольними битками та шумовими гранатами, скоїли напад на демонстрантів невдовзі після початку заходу, завдавши поранень багатьом учасникам. Напад також послуговував засобом залякування, попереджаючи про репресії за будь-яке вираження проукраїнських настроїв. Варто зауважити, що у висвітленні демонстрації російськими ЗМІ ролі протестувальників та нападників помінялися місцями на протилежні, а захід перетворився на «антифашистську демонстрацію», на яку начебто скоїли напад «українські радикальні націоналісти»²¹. Ні телебачення, ні друковані видання не представили жодних відео- чи фоторепортажів цієї події.

Порушення прав цивільних осіб, що нібито підтримують ворога (довільні затримання, насильство та здирництво), також здійснюються і певними батальйонами чи частинами української армії (див. далі).

3. Цивільне населення – мішень для ідеологічної та військової пропаганди

Проросійська сторона часто зображує цей конфлікт як цивілізаційний, протиставляючи «Російський світ» («Русский мир») його «ворогам» – західним і прозахідним державам. Це бачення транслюється в офіційному політичному дискурсі Москви і розповсюджується через засоби масової інформації. Лінгвістичні, релігійні та політичні характеристики громадян стають потенційними доказами «антиросійської позиції», а отже – мішенню для угруповань «ЛНР»/«ДНР».

Незабаром після того, як українська армія увійшла до Слов'янська, ЦГС провів у цьому місті зустріч із двома представниками протестантської спільноти. Обоє чоловіків – Геннадій Лисенко та Олександр Решетник – надавали допомогу цивільним особам, що виїхали зі Слов'янська під час обстрілів у квітні-липні 2014 року, коли (липень 2014) збройні групи так званої ДНР залишили місто. Обидва повідомили, що 2 червня 2014 року представники «ДНР» захопили їх у полон на одному з блокпостів у Слов'янську. Геннадій розповів, що під час ув'язнення його називали «христопродавцем» (зрадником Христа), завдавали ударів штик-ножем, били, погрожували прострелити голову²².

Підсилені пропагандою ЗМІ ідеологічні мотиви стали фактором, що загострив прояви жорстокості проти цивільного населення. Нижче наведено пару прикладів такого впливу, опублікованих у російських ЗМІ.

Інтерв'ю з 50-річним Віктором (Йошкар-Ола), позивний «Браконьер», що брав участь у військових діях влітку 2014 під Луганськом: *«У Новоросію поїхати мене спонукала совість. Соромно дивитися, як народ знищують фашисти, а уряд і звичайні громадяни спостерігають, ніби це шоу в прямому ефірі. Якби не поїхав, то довелося б захищати від фашистів Йошкар-Олу. Напевно, це був порив, але, приїхавши сюди, я побачив, що реальність набагато гірша, ніж здавалося з Росії. А рідних і близьких у мене тут мільйони, всюди брати і сестри»*²³.

Віктор Волков, депутат Балашовських районних зборів (Росія) у коментарі стосовно загибелі Ігоря Єфімова родом з Балашова, вбитого під час воєнних дій під Луганськом в Україні, сказав: *«Загинув він як герой. Ми повинні вважати*

21. "Ложь ИТАР-ТАСС: про-украинские радикалы напали на антифашистский митинг в Донецке". – 28 квітня 2014р. – Режим доступу: <http://www.stopfake.org/lozh-itar-tass-pro-ukrainskie-radikaly-napali-na-antifashistskij-miting-v-donetske/>

22. "When God Becomes a Weapon: Persecution based on Religious Beliefs in the Armed Conflict in Eastern Ukraine". – Квітень 2015р. – Центр громадянських свобод, громадянської солідарності, міжнародного партнерства за права людини. – Режим доступу: http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/07/When-God-Becomes-The-Weapon_6May2015_closed-for-editing.pdf.

23. "Йошкаронець воюет в ополчении на Украине". – 16 липня 2014р. – Режим доступу: <http://kragrad.ru/clauses/personagrata.yoshkarolinet-voyuet-v-opolchenii-na-ukraine/>

його своїм народним героєм [...]. Він вирішив туди поїхати, тому що, я глибоко впевнений, зрозумів, що сьогодні в Україні вирішується доля Росії, що там найсправжніший фашизм набирає сили. Він загинув у боротьбі з фашистами, з цими бандерівцями, які сьогодні категорично налаштовані проти Росії. Ми ж бачимо, що вони не заспокояться, тому що за ними стоїть «дядя Сем»²⁴.

На українському боці ідеологічний вимір не є типовим для уряду. Оборона держави в рамках її законних кордонів відображається у новій військовій доктрині України як основна мета Збройних сил України²⁵. За словами Президента України Петра Порошенка, громадяни, що залишаються на окупованих територіях є «заручниками»²⁶. Проте частина українського суспільства схильна автоматично сприймати усіх громадян Донецької та Луганської областей чи Криму як прихильників Росії або звинувачувати їх у розгортанні війни. Це іноді може створювати проблеми на рівні міжособистісного спілкування²⁷, призводячи до дискримінації чи навіть насильницьких дій.

Б. ЦИВІЛЬНІ ОСОБИ ПІД ДІЄЮ ПРАВИЛ ДЛЯ КОМБАТАНТІВ

1. Переслідування цивільних під час захоплення території комбатантами

Збройний конфлікт супроводжується послідовними змінами місцевої політичної влади. Заміна політичного керівництва відбувається або силовими методами, або шляхом відставки представників попередньої влади.

а) Насильницькі усунення нелояльних представників влади і бізнесу

Щоб отримати контроль над політичними установами та місцевими адміністраціями, влада так званих ЛНР/ДНР застосовує репресії. У першу чергу, політичні репресії такого роду спрямовуються проти нелояльних до нової влади українських державних службовців, обраних політиків та впливових місцевих діячів. Особливі форми насильницьких дій застосовуються проти керівництва місцевого бізнесу.

Володимир Веселкін був селищним головою н. п. Зайцево, що під Горлівкою (територія, наразі окупована ДНР), і відкрито висловлював проукраїнські погляди²⁸. Його сім'я тримала хлібопекарню. Після того як у квітні 2014 року Горлівку захопили збройні формування «ДНР», 9 травня 2014 Веселкін був змушений виїхати з міста. Невдовзі його пекарню було «націоналізовано» «ДНР» і передано так званому «депутату» «ДНР» Валерію Отченку. Пізніше ЗМІ «ДНР» повідомляли, що захоплену власність Веселкіна Отченко назвав «Горлівським хлібозаводом»²⁹. За словами його колишніх сусідів, до вересня 2015 року квартири Веселкіна займали чотири бойовики «ДНР», що постійно там проживали.

б) Зведення рахунків між конкуруючими групами

Численні збройні угруповання, описані нижче, конкурують між собою за отримання контролю над територіями, захопленими «ЛНР» / «ДНР». Конкуренція і конфлікти між цими угрупованнями призводять до внутрішнього переслідування, спрямованого проти угруповання-конкурента, його прихильників та власності.

24. "Убит на войне, которой нет". – 25 червня 2014р. – Режим доступу: <http://fn-volga.ru/article/view/id/212>

25. Рада національної безпеки і оборони України. Прес-реліз за результатами засідання РНБО України. – 2 вересня 2015р. – Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua/news/2253.html>

26. Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/news/poroshenko-lyudi-okkupirovannoy-territorii-1434033141.html>

27. Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/columns/2015/08/27/199146/>

28. Спілкувався з ЦГС у вересні 2015р. по телефону

29. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?t=157&v=gMSS07KleIE>

в) Переслідування цивільних за порушення «адміністративних» правил, встановлених комбатантами

Методи дисциплінарного примусу, спрямовані як проти комбатантів, так і проти цивільних, застосовуються обома сторонами конфлікту.

Після свого звільнення особи, затримані збройними угрупованнями «ЛНР»/«ДНР», свідчили, що їх було позбавлено волі за нібито «адміністративні» правопорушення, як то недотримання комендантської години, зловживання наркотиками та алкоголем або інші незначні «порушення», такі як фотографування об'єктів, неприпустимих для зйомки та «увімкнення музики надто голосно». Затримані розповідають, що знаходилися під вартою разом із місцевими жителями, лояльними до збройних угруповань, і навіть разом із членами збройних угруповань. З літа 2014 року широко розповсюдженим є застосування методів превентивного чи карального примусу як засобу самопроголошеного керівництва для посилення своєї влади.

Колишній донецький студент Володимир Н. описує тижневе перебування в місці незаконного ув'язнення у вересні 2014 року. За його словами, його тримали під вартою разом з різними членами незаконних збройних формувань, двоє з них були місцевими, один – громадянином Росії. Їх тримали в одній маленькій кімнаті разом зі ще 7-8 особами за «адміністративні правопорушення». Члени збройних формувань «ДНР» зазнавали катувань навіть частіше, ніж цивільні. Затримані, що перебували в цьому місці разом із Володимиром, не знали про його проукраїнські погляди, адже його арештували за порушення комендантської години. Тому Володимир припускає, що його тримали під вартою не в місці для «політичних» в'язнів і били не так сильно, як могли б. Зараз він проживає в Києві³⁰.

Лариса Білоцерківцевь народилася в 1954 році в м. Макіївка (Донецька область), вона пенсіонер і проукраїнський активіст. 17 серпня 2014 року її було викрадено представниками батальйону «Меч». Її тримали в колишньому військовому комісаріаті, який був одним з найбільших місць утримання заручників у місті. Коли Ларису туди доправили, її помістили разом із близько 40 іншими людьми, включаючи чотирьох осіб, затриманих із політичних причин (за підтримку єдності України). Інших тримали під вартою за так звані адміністративні правопорушення, такі як зловживання алкоголем чи наркотиками. Лариса стверджує, що одного з ув'язнених було заарештовано після доносу власної ж дружини. Іншого арештували зразу після того, як він сфотографував бомбу / воронку, що утворилася після падіння снаряду /. За словами Лариси, їй також розповідали про чеченця, якого арештували за «зраду», бо він також фотографував одну з бомб / воронок. Там було багато жінок. Наприклад, двох жінок арештували за те, що вони чекали на таксі після комендантської години. Жінкам відрізали волосся і поголили голови³¹.

г) Вирішення особистих суперечок насильницькими засобами

Багато свідчень вказують на застосування збройного насильства та примусу для вирішення особистих конфліктів або підкріплення незаконного заволодіння майном. Доноси сусідів, внутрішні конфлікти у межах збройних формувань або між конкуруючими членами різних збройних формувань, а також незаконна конфіскація майна можуть призвести до довільного затримання, насильства чи навіть вбивства. Такі злочини здебільшого залишаються безкарними.

30. Інтерв'ю з ЦГС у жовтні 2014р. в Києві. – Режим доступу: https://youtu.be/yoX_7nBNcoc

31. Інтерв'ю з ЦГС у лютому 2015р.

В. РІЗНОМАНІТТЯ КОМБАТАНТІВ – НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ ЦИВІЛЬНИХ

1. Актори на боці так званих ЛНР/ДНР

Безперервний конфлікт і висока плинність задіяних у ньому сил і груп не дозволяють скласти вичерпний список угруповань, що виступають на боці «ЛНР» / «ДНР». Деякі командири певних угруповань – це самопроголошені голови міст чи селищ під їхнім контролем (іноді з самопроголошеними військовими рангами). Інші – російські громадяни з різним військовим досвідом (іноді досить високого рангу), російські добровольці чи інші особи зовні. Деякі – це групи озброєних місцевих осіб. Більшість командирів діє під псевдонімами, а деякі навіть підписують «вироки про смертну кару», що призводять до позасудових страт, такими іменами: «Балу», «Ніс», «Сірий», «Адвокат» (див. додатки).

У нещодавньому звіті організації «Міжнародне партнерство за права людини» під назвою «Боротьба з безкарністю у Східній Україні»³² було зроблено корисну спробу визначити групи, задіяні в конфлікті на боці «ЛНР» / «ДНР», та осіб, відповідальних за міжнародні злочини.

а) Зв'язки між особами, що діяли в Криму, і так званими ЛНР/ДНР

Структура збройних формувань у підконтрольних бойовикам районах є складною і поєднує в собі низку місцевих батальйонів і немісцевих збройних угруповань, що співпрацюють із місцевими органами поліції та добровольцями.

Що стосується діючих осіб, то вагомі докази вказують на зв'язки між подіями в Криму та на Донбасі. Російська правозахисна організація «Меморіал» припускає, що Ігор Гіркін (Стрелков) брав участь у чеченській війні як представник російських федеральних сил і може бути відповідальним за насильницькі зникнення чеченців³³. Той самий Ігор Гіркін (Стрелков) фігурував у відео з Криму у березні 2014 року³⁴. Пізніше Гіркін і сам визнав свою присутність у Криму починаючи з 21 лютого 2014 року. Він зробив це у відео-інтерв'ю, в якому потім заявив, що очолювані ним групи змушували членів місцевого кримського парламенту голосувати за відокремлення від України³⁵. Після від'їзду з Донбасу до Москви Гіркін зізнався, що окупація частин Донецька та Луганська була б неможливою без його групи, стверджуючи, що «ніхто воювати не хотів»³⁶.

Інша особистість, що пов'язує події в Криму з подіями на Донбасі, – це чоловік із позивним «Самвел», якого було ідентифіковано деякими людьми як Артема Мартояна. Згідно зі свідченнями жертв, «Самвел» брав участь у побитті та викраденні активістів та журналістів у Криму. Один із викрадених, проукраїнський активіст Михайло Вдовченко³⁷, заявив, що спілкувався з «Самвелом» під час свого перебування у полоні. Пізніше «Самвел» воював на боці одного зі збройних формувань «ДНР» у Горлівці.

Якщо у Криму в захопленні півострова були задіяні переважно дві основні сили (так звана «кримська самооборона» і російські військові без розпізнавальних знаків), то в районах під контролем «ЛНР»/«ДНР» територію між собою ділять і співпрацюють, але водночас конкурують чи навіть воюють одне проти одного, значно більше різних угруповань.

32. Міжнародне партнерство з прав людини, "Fighting impunity in Eastern Ukraine". – Жовтень 2015р. – ст.156-167. – Режим доступу: <http://iphonline.us2.list-manage.com/track/click?u=e45983a2e74cbf5621416e8b3&id=64f94dad31&e=27b23894f4>

33. Режим доступу: <http://echo.msk.ru/blog/shalommani/1324504-echo/>

34. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=kYIsWFBwf5A>. – 12.08.2014

35. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=hPSUUNgoQk>. – 25.01.2015

36. Режим доступу: <http://zavtra.ru/content/view/kto-tyi-strelok>. – 20.11.2014

37. Інтерв'ю Вдовченка з ЦГС відбулося у липні 2015 року в Києві. Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27118502.html>

б) Місцеві збройні угруповання

Як у «ЛНР», так і в «ДНР» збройні сили складаються з декількох груп, що вочевидь діють досить дезорганізовано, хоча в «ДНР» бойовики здаються принаймні більш ієрархічно структурованими, ніж у «ЛНР».

Багато угруповань «ЛНР» конкурували за вплив від самого початку збройного конфлікту. Прикладами цієї кривавої конкуренції можуть слугувати вбивства командирів угруповань. Наприклад, Олексія Мозгового (командира батальйону «Призрак») було вбито 23 травня 2015 року³⁸, а Олексія «Бетмена» Беднова (начальника штабу 4-ої бригади так званої ЛНР) – 2 січня 2015³⁹, за повідомленнями, представниками «народної міліції» так званої ЛНР⁴⁰. Євгенія «Малиша» Іщенка (російського лідера воєнізованого козацького угруповання в Первомайську) позбавили життя 23 січня 2015 року⁴¹. Усі загиблі діяли на території «ЛНР». Незважаючи на ці вбивства, суперництво постійно триває, що зокрема підтверджують міжнародні спостерігачі⁴². Останнім прикладом цього факту є «переворот», що відбувся у так званій ДНР 5 вересня 2015 року⁴³ і призвів до звільнення та арешту Андрія Пургіна, «спікера парламенту» так званої ДНР.

Утім, конкуруючі групи, здається, в змозі координувати свої дії з певною метою, як то захоплення контролю над місцевими виборчими комісіями під час президентських виборів у травні 2014.

22 травня 2014 року за три дні до президентських виборів (25 травня 2014 року) представник ЦГС став свідком спроби викрадення голови виборчої комісії №43 в Донецьку біля приміщення самої комісії. Чоловіки в камуфльованому одязі забігли в будівлю, захопили офісне обладнання та вивели голову виборчої комісії Руслана Кудрявцева на вулицю. Хоча під час цього інциденту викрадення не було здійснене, пізніше того ж самого дня нападники повернулися, щоб все ж таки захопити чоловіка в заручники. Імовірно, вони керувалися тим, що Руслан підтримував одного з кандидатів на виборах, учасника проукраїнського націоналістичного руху «Правий сектор». Пізніше ЦГС вдалося встановити, що Кудрявцева тримали під вартою протягом п'яти днів, а після звільнення змусили залишити місто⁴⁴.

Такі випадки відбувалися в місцевих і регіональних виборчих комісіях як Донецької, так і Луганської області. Один із представників ЦГС не зміг виконати своїх обов'язків як спостерігач на виборах у місті Артемівськ, тому що в день голосування (26 травня 2014 року) бойовики «ДНР» перекрили до виборчої дільниці доступ, розмістивши міномет перед входом до будівлі, щоб залякати потенційних виборців. У результаті президентські вибори в Артемівську не відбулися взагалі. Те, що такий зрив виборів був не випадковістю, а організованою кампанією, підтверджується тим, що політика зриву виборів поширювалася всією територією Луганської і Донецької областей і здійснювалася за допомогою однакових методів – викрадення представників виборчих комісій, виборчої документації, печатей, та офісної оргтехніки з виборчих дільниць, а також збройних нападів на виборчі дільниці⁴⁵.

Згідно зі свідченнями, зібраними ЦГС, місцеві бойовики, як правило, є нижчими за рангом, аніж командири з Росії. Це підтверджується низкою інтерв'ю з людьми,

38. Режим доступу: <http://www.unian.net/war/1081348-glavar-boevikov-prizraka-mozgovoy-ubit-smi.html>

39. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=KHohBmLvSNE>

40. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=KHohBmLvSNE>

41. Режим доступу: <http://www.unian.net/war/1035567-ubit-glavar-kazakov-pervomayska-boevik-po-kliche-malyish-smi.html>

42. Прес-конференція П'єра Сатрея, журналіста видання Le Nouvel Observateur. – 20 серпня 2015р. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ScXhvjUYgoY>. Це можна порівняти з останньою інформацією щодо ситуації у так званій ДНР. – Пол Гого, журналіст видання Liberation. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=gMIU7Avqk6Q>

43. Режим доступу: http://vlada.io/vlada_news/na-miting-v-podderzhku-purgina-vyishla-sotnya-donchan-vlasti-dnr-prignali-na-aktsiyutitushek. – 5 вересня 2015р.

44. ЦГС отримав цю інформацію під час телефонної розмови з Кудрявцевим, хоч він і відмовився від інтерв'ю.

45. Загальну інформацію про спроби зірвати вибори наводить ініціатива зі спостереження за виборами «Опора». – Режим доступу: <http://opora.org.ua/en/vybory/vybory-prezydenta-2014/article/5802-pidsumkovyj-zvit-zarezultatamygromadskogo-sposterezhenja-opory-pid-chas-pozachergovyh-vyboriv-prezydenta-ukrajiny-2014-roku>

звільненими з полону «ДНР»/«ЛНР», які зокрема стверджують, наприклад, що рішення про звільнення в'язнів приймають саме російські командири.

Інформація про те, що ключові ролі у збройних формуваннях бойовиків відіграють громадяни Росії, також підтверджується свідченнями представників збройних формувань, захоплених українськими силами. Захоплений «російський доброволець», що насправді є офіцером російської армії, описав ієрархію так: кожен місцевий командир має в заступниках російського військового, що контролює процес прийняття рішень, але офіційно до нього не залучається. Кожен батальйон і дивізія мають у своєму складі по три офіцери. Офіцера, що надав цю інформацію, відправили на Донбас у березні 2014 року, а інтерв'ю відбулося 29 липня 2015-го. Він стверджував, що командувачем сил так званої ДНР був російський генерал, але офіцери його імені не знали. Захоплені чоловіки знали лише ім'я одного із заступників командуючого – це був російський підполковник Рижкович⁴⁶.

в) Немісцеві збройні угруповання

Збройні угруповання з Російської Федерації брали участь у конфлікті від самого його початку.

Наприклад, автомеханік із Рубіжного (Луганська область) Володимир Козюберда, якого захопили представники збройного формування так званої ЛНР наприкінці червня 2014 року та відвезли до своєї штаб-квартири на склозавод у Лисичанську, стверджує про причетність до цього «російських солдат». У відповідь на запитання ЦГС, як він зміг визначити, що вони росіяни, Володимир сказав: *«Вони на 95% росіяни і цей факт навіть не приховували. Вони самі сказали, що росіяни і приїхали захищати таких с*к, як я, які тільки сидять і нічого не роблять, щоб захистити Донбас від «бандерівців» і «правосеків». Вони показували мені свої паспорти з прописками в Ростові і Белгороді. Росіяни мали сучасну зброю, найновіші оптичні гвинтівки. Щодо них вони проводили рейди і виходили так само тихо, як і заходили, намагаючись бути невидимими і непомітними. Ці військові носили російські шеврони. Ми це бачили, коли вони виводили нас мити туалети і коридори»*⁴⁷.

Деякими угрупованнями з Росії були так звані «казаки» – воєнізовані формування, що використовують дорадянські символи козацького руху і часто декларують свою відданість православній вірі. Ці батальйони переважно складаються з добровільно завербованих громадян Росії і часто згадуються у свідченнях у якості бойовиків, задіяних у збройному конфлікті на Донбасі.

Ніколай Козицин, командир одного з найбільш активних «казацьких» підрозділів, – громадянин Росії родом з Ростова. Він офіційно очолює Міжнародний союз громадських об'єднань «Всевелике військо Донське» (рос. «Всевеликое войско Донское»). Його підрозділи від початку брали активну участь у збройному конфлікті. Минулого літа їхній штаб знаходився в будинку культури міста Перевальськ (Луганська область). Цю будівлю використовували як місце для незаконного утримання викрадених людей. Троє таких в'язнів були опитані представниками ЦГС взимку 2014 року в Києві. Один із них – активіст Сергій Захаров – був волонтером і надавав допомогу підрозділам української армії. Другим затриманим був капелан отець Валентин, а третім – журналіст зі Львова Юрій Лелявський. Ці чоловіки їхали в одному авто і випадково потрапили в полон на блокпості, контрольованому «казаками». Їх затримали 24 липня 2014 року. Всі троє підтверджують, що козаки їх катували. У полоні вони провели більше двох місяців і були звільнені у жовтні 2014 року.

Козицин – один з найголовніших конкурентів Ігоря Плотницького, голови «Ради міністрів» так званої ЛНР. Козицин і його підрозділ стверджують, що «ЛНР» – це «банда», що «грабує регіон», «краде гуманітарну допомогу» і

46. Допит знято Службою безпеки України 29.07.2015. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ZvBBhhB5Jw>

47. Інтерв'ю з ЦГС у грудні 2014р. в Рубіжному (Луганська область).

«вбиває польових командирів»⁴⁸. Пізніше в інтерв'ю українським ЗМІ Юрій Лелявський сказав, що «лідери ЛНР не знають, що робити з Козіциним. Він став чимось на зразок "народного месника". Формально його підрозділ належить до так званої ЛНР, але вони діють за своїми власними правилами»⁴⁹. Підрозділи «казаків» складаються з громадян Росії та України. Одного громадянина Росії було знято на відео і викладено он-лайн Службою безпеки України⁵⁰.

Інші значні збройні формування прибули з Північного Кавказу. Місцеві називають їх «чеченськими батальйонами», навіть якщо вони і не складаються виключно з чеченських бійців. Влітку 2014 року російська правозахисна організація «Меморіал» опублікувала звіт, частково присвячений темі чеченців на Донбасі. У звіті було вказано на численні докази участі збройних формувань з Північного Кавказу у конфлікті в Україні⁵¹. Згідно з деякою інформацією, їхня присутність відіграє значно меншу роль у 2015 році. У липні 2015 лідер Чеченської Республіки Рамзан Кадіров оголосив, що чеченські бійці повернулися додому⁵².

Активіст ЦГС особисто став свідком прибуття однієї з цих груп у місто Донецьк 25 травня 2015 року, в день президентських виборів в Україні. Як підкреслюється у вищезазначеному звіті «Меморіалу», мотивація цих бійців є змішаною, включаючи вірність своєму відкрито антиукраїнському уряду і гонитву за наживою, що за оцінкою складає 350 доларів США щодня⁵³. У пресі⁵⁴ повідомляється про інші іноземні чи «міжнародні» батальйони, що складаються з добровольців з інших європейських держав, але їхню чисельність та термін перебування оцінити важко.

Докази, зібрані ЦГС, свідчать про те, що солдати регулярної російської армії ставляться до в'язнів з більшою повагою і меншою жорстокістю у порівнянні з «казацькими» підрозділами, чиї дії описуються як найбільш жорстокі і безжалісні.

Микола Голіков служив у батальйоні «Айдар» – українському добровольчому батальйоні, створеному у травні 2014 року і підпорядкованому Міністерству оборони з серпня 2014. У червні 2015 він розповів ЦГС про те, як у серпні 2014 перебував у полоні. 26 серпня 2014 року у Хрящуватому під Луганськом Голікова захопили російські військові, ймовірно, псковські десантники. Він стверджував, що командир, який узяв його в полон, мав позивний «Леший» (імовірно, його ім'я Олександр Серов). Голіков сказав, що його викрадачі мали розпізнавальні знаки і татуювання десантників. Спочатку Голікова привезли у Краснодар (Луганська область), а наступного дня на КамАЗі перевезли на територію Російської Федерації. Голіков був упевнений, що бачив, як колона незаконно перетнула кордон десь біля Ізварино (Луганська область). Його спочатку привезли до польового військового табору, де офіцери-десантники з російськими шевронами (хоч вони і не представилися) допитували його про місцезнаходження позицій з української сторони. Потім викрадачі забрали його звідти і перевезли до іншого табору. Голіков сказав, що по дорозі туди він бачив знак «156 км». Там знаходився військовий технік (солдат) без розпізнавальних знаків і танк. Той факт, що на початку полону до нього ставилися з повагою, Голіков пояснює тим, що його російські викрадачі помилково вважали, що він солдат строкової служби, а не доброволець. Пізніше, коли через соціальні мережі з'ясувалося, що він боець «Айдару», його почали катувати і бити. Особливо над ним знущався «майор Ігор» (Голіков визначив його ранг за погонами), катуючи його електричним струмом. Його також били люди, які приїхали пізніше і називали самі себе «луганським Беркутом». Беркут – це колишній підрозділ спецпризначення з громадської безпеки української міліції,

48. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=spk9ylp0Y8E>, 26.01.2015

49. Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/profesija/2014-10-27/99737>

50. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=su3vSXuhPHM>, 9.08.2015

51. Режим доступу: <http://www.memo.ru/d/211293.html>

52. Режим доступу: <http://ria.ru/society/20150731/1155970257.html>

53. Режим доступу: <http://www.memo.ru/d/211293.html>

54. Режим доступу: <http://www.novayagazeta.ru/society/67041.html>

представники якого були основними порушниками прав людини під час подій на Майдані. Після Майдану цей підрозділ офіційно розформували. Голікова тримали в польовому таборі на території Російської Федерації протягом трьох днів. Після цього його вночі у багажнику броньованого автомобілю «Нива» привезли назад на територію України у Краснодар. Наступного дня «п'яні російські солдати» завдавали Голікову ударів по голові, завдавши черепно-мозкової травми. Голіков провів там ще декілька днів, а 2 вересня його привезли до краснодонського КПЗ, де його зареєстрували представники правоохоронних органів. Там Голікова разом з іншими військовополоненими (за його словами, солдатами 80-ї бригади української армії) змусили дати інтерв'ю російському каналу LifeNews. Його протримали там ще один місяць і на початку жовтня 2014 року перевезли в Донецьке (Донецька область) і обміняли завдяки зусиллям однієї цивільної волонтерської групи.

Багато бойовиків і командирів з-за кордону вже брали участь у інших пострадянських конфліктах у таких місцях як Крим, Чечня, Абхазія і Південна Осетія⁵⁵, а також Придністров'я.

Вражаючим є приклад Володимира Антюфєєва (Шевцова), колишнього правоохоронця з Латвії. На початку 90-х Антюфєєв приєднався до «Республіки Придністров'я», де протягом багатьох років очолював республіканську службу безпеки. Після початку збройного конфлікту в Україні Антюфєєв з'явився в так званій «ДНР» у якості одного з її «міністрів»⁵⁶.

г) Координація і конфлікти

Є інформація про численні конфлікти між різними підрозділами бойовиків «ЛНР»/«ДНР». Деякі з них доходять до збройного протистояння.

Український блогер і письменниця Олена Степова, жителька Свердловська, що перебуває під контролем «ЛНР», розповіла про жорстокі сутички, які вели між собою різні батальйони, причому скидалося на те, що українські збройні сили в них задіяні не були. Вона описала події літа 2014 року так: у місто послідовно прибували паралельно діючі збройні формування, між якими відбувалися сутички. Ці групи були представниками різних сепаратистських настроєних угруповань під розмаїттям прапорів, що послідовно змінювали один одного: анархістський прапор із черепом і кістками, зелений російський монархістський прапор, «казацькі» прапори тощо⁵⁷.

Помічник колишнього губернатора Луганської області Святослав Галас у інтерв'ю з ЦГС у Сєвєродонецьку (Луганська область) у березні 2015 року розповів, що один внутрішній конфлікт між різними проросійськими збройними формуваннями призвів до зриву евакуації декількох сотень місцевих мирних жителів із міста Чорнухіне під час запеклих боїв за сусіднє Дебальцево 10 лютого 2015 року. Дебальцево знаходилося на межі між територіями під контролем «ЛНР»/«ДНР». За словами Галаса, лише на території з боку «ДНР» одночасно діяли військові підрозділи «ДНР», підрозділи російської регулярної армії та збройні формування «казаків», причому Чорнухіне було окуповане одним із «казацьких» угруповань. Для того щоб евакуювати з Чорнухіного мирних мешканців, на початку лютого зі збройними формуваннями було домовлено про відкриття «коридору». До цих переговорів долучалися російські офіцери зі Спільного центру з контролю та координації питань припинення вогню та стабілізації лінії розмежування сторін. Логістику і транспорт забезпечувала Луганська обласна державна адміністрація, а евакуацію призначили на 10 лютого. Проте в зазначений день дорогу для евакуації заблокувала воєнна техніка

55. Один із арештованих у зоні АТО бойовиків виявився заступником Міністра оборони Південної Осетії. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=hnKGgcjJ3c> <http://echo.msk.ru/blog/shalommani/1324504-echo/>

56. Інтерв'ю з Олександром Черкасовим, представником російської організації з прав людини «Меморіал». – 6 серпня 2014 р. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/ru/article/podrobnosti/offshor-dlya-terroristov>

57. Інтерв'ю для документальної стрічки ЦГС «Відторгнення. Битва за Україну». – Стрічка незабаром буде доступною онлайн.

і проросійські бойовики, а магістральне шосе було під постійним обстрілом РСЗВ «Град» із боку «ЛНР».

Цей приклад свідчить про те, що протистояння між сепаратистськими групами загострює порушення прав людини.

д) Співпраця локальних груп впливу

У зоні конфлікту представники правоохоронних органів мали різне ставлення до збройних угруповань бойовиків. Очевидно, що деякі з них активно співпрацювали з «ДНР»/«ЛНР», в той час як інші намагалися не бути до цього причетними, беручи відпустки чи лікарняні. Деяких було піддано репресіям за вірність українській присязі. Утім, більшість представників міліції, здається, зайняли позицію вичікування, не втручаючись у діяльність так званих «ЛНР»/«ДНР».

Український голова міського управління міліції міста Слов'янська засвідчив, що коли українські сили повернули собі контроль над містом, у ньому працювало лише 36 правоохоронців. Існують серйозні підозри щодо співпраці з владою так званої ДНР стосовно щонайменше п'яти представників міліції, які, ймовірно, вступили до лав незаконних збройних формувань⁵⁸.

2. Проукраїнські сили

а) Різноманіття акторів

Першими проукраїнськими збройними групами, що взяли участь у конфлікті, були самостійно створені добровольчі батальйони, які частково виникли з добровільних підрозділів самооборони Майдану. У конфлікті на Донбасі брали участь більше 30 батальйонів, що налічували від кількох десятків до кількох сотень бійців. До травня 2015 року ці збройні підрозділи перебували в режимі самокерування і самозабезпечення, отримуючи значну громадську підтримку, але мало реального контролю зі Штабу. Відсутність військового досвіду, недисциплінованість, недостатність вибору під час набору на службу, брак військової підготовки та інформації про закони війни – усі ці фактори означають, що такі батальйони зробили свій внесок у різноманітні порушення прав людини. У травні 2015 року український уряд спробував отримати контроль над цими військовими підрозділами і підпорядкувати їх Міністерству внутрішніх справ та Міністерству оборони⁵⁹.

Протягом першого року збройного конфлікту українські сили на Донбасі були різноманітними і не завжди добре скоординованими чи контрольованими центральним військовим командуванням.

На початку збройного конфлікту на Донбасі українська армія під контролем Міністерства оборони виявилася неефективною у протистоянні. Проте, після кількох хвиль військової мобілізації, українська регулярна армія поступово стала основною військовою силою. У 2014-2015рр. вона провела значні військові операції, і в той же час у процесі створення перебували кілька десятків добровольчих батальйонів, підпорядкованих Збройним силам України та Міністерству внутрішніх справ, деякі батальйони, підпорядковані Добровольчому Українському Корпусу, та батальйони спеціального призначення (Національна гвардія). Передбачалося, що ці групи переважно мали контролювати передові території та виконувати допоміжну роль⁶⁰.

58. Інтерв'ю для українсько-російської місії з прав людини у липні 2014 року у Слов'янську. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/07/21/7032574/>

59. Більше про добровольчі батальйони: Rosaria Puglisi, "Heroes or Villains? Volunteer Battalions in Post-Maidan Ukraine". – Istituto Affari Internazionali, IAI Working Papers. – Березень 2015р. – Режим доступу: <http://www.iai.it/en/pubblicazioni/heroes-or-villains>. – А також: Agnieszka Góral ska, "Volunteer battalions. Origin, operation, controversies", Open Dialogue Foundation. – Режим доступу: <http://en.odfoundation.eu/a/6448,report-volunteer-battalions-origin-operation-controversies>

60. "Know your volunteer battalions (INFOGRAPHIC)". – Kyiv Post. – 9 вересня 2014р. – Режим доступу: <http://www.kyivpost.com/content/ukraine/know-your-volunteer-battalions-infographic-363944.htm>

б) Порушення з боку проукраїнських сил: більше не тема-табу?

Від початку збройного конфлікту проблему порушень прав людини, скоєних проукраїнськими силами, в Україні ігнорували. Це відбувалося в основному з політичних причин. Українське суспільство і уряд вважали свої Збройні сили героями, що борються з проросійськими сепаратистами на Донбасі. Важко було визнати, що ті, хто ризикує життям заради своєї країни, могли бути винуватцями злочинів, а тому критиці та розслідуванням таких заяв чинилися перешкоди. Більше того, увага неурядових організацій, міжнародних спостерігачів та уряду переважно фокусувалася на масових порушеннях, що відбувалися на проросійському боці. І, зрештою, порушення прав людини з боку проукраїнських сил ставали додатковим потужним інструментом пропаганди для проросійського боку.

Наприклад, у вересні 2014 року російські ЗМІ повідомили про виявлення масових поховань на території Донецької області, яка перед цим була під контролем українських сил. Міністр закордонних справ Росії Лавров заявив, що ці поховання можуть містити до 400 тіл. Проте організація Amnesty International, відвідавши місце через декілька днів, виявила тіла чотирьох чоловіків, похованих у двох могилах. І хоч ці могили вказували на позасудові вбивства, скоєні або регулярними збройними силами України, або добровольчими батальйонами, організація спростувала дезінформацію щодо цих могил, розповсюджену не лише російськими ЗМІ, але й представниками вищих рівнів російської влади⁶¹.

Іншим прикладом є історія «розп'ятого хлопчика» зі Слов'янська, яку трансливав головний російський державний канал «Первый канал»⁶². Російські ЗМІ самі виявили, що історія була підробкою⁶³. Після того як через фальсифікацію спалахнув скандал, «Первый канал» був змушений визнати, що інформація щодо розп'яття не засновувалася на жодних доказах⁶⁴.

У вересні 2014 року Amnesty International Ukraine зламала табу навколо теми порушень прав людини з боку українських сил, презентувавши звіт про порушення, вчинені батальйоном «Айдар»: «Члени батальйону територіальної оборони «Айдар», що діє на півночі Луганської області, брали участь у масових порушеннях, включаючи викрадення, незаконні затримання, жорстоке поводження, крадіжки, вимагання та можливі страти»⁶⁵. Протягом наступних місяців невелику кількість справ, де фігурували бійці «Айдару», було висвітлено у ЗМІ; правоохоронні органи проводили розслідування в цих справах (див. нижче).

Наприклад, 8 червня 2015 року губернатор Луганської області Геннадій Москаль оприлюднив список із 65 злочинів, скоєних, за його інформацією, членами добровольчого батальйону «Айдар». Ці звинувачення базувалися на скаргах, поданих до Служби безпеки України. Найчастіше у списку згадувалися викрадення, вбивства, фізичне насильство та здирництво. За словами Москаля⁶⁶, у документі наведено перелік найсерйозніших злочинів, що становить лише 25% від загальної кількості скарг проти батальйону «Айдар». Щодо порушників ведуться кримінальні розслідування.

За інформацією, отриманою ЦГС від представників МКЧХ (Міжнародного комітету червоного хреста), члени Збройних сил України отримують базову підготовку з міжнародного гуманітарного права, тоді як бійцям добровольчих батальйонів такі інструктажі не надаються.

61. "Eastern Ukraine Conflict: Summary Killings: Misrecorded and Misreported". – Amnesty International. – Жовтень 2014р. – Режим доступу: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/10/eastern-ukraine-conflict-summary-killings-misrecorded-and-misreported/>

62. Режим доступу: <http://www.1tv.ru/news/world/262978>

63. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=W9BjogewWXk>

64. Режим доступу: <http://www.1tv.ru/news/about/274369>

65. "Ukraine: Abuses and war crimes by the Aidar Volunteer Battalion in the north Luhansk region". – Режим доступу: <https://www.amnesty.org/fr/documents/document/?indexNumber=EUR50%2F040%2F2014&language=en>

66. Див. Censor.net.ua. – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/339178/moskal_pereda_lv_gpu_i_mv_d_perechen_prestupleniyi_sovershennyh_tak_nazyvaemyi_dobrovoltsami_ayidara

Колишній борець батальйону «Торнадо» (батальйон був у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ України; його було засновано у вересні 2014 та розформовано у червні 2015) дав анонімне інтерв'ю ЦГС у червні 2015 року. Він розповів, що незаконні арешти і фізичне насильство, спрямовані проти в'язнів, а також використання полонених у якості рабів були невід'ємною складовою воєнних дій. Для описання цих методів він використовував фрази «попрацювати з полоненими» чи «змусити їх зрозуміти, що вони неправі». Здавалося, що він абсолютно не знав про жодні спеціальні правила, що регулюють застосування насильства під час війни. «А чому ні?» - спитав він у відповідь на занепокоєність щодо використання полонених як рабів.

Нерозуміння застосовуваних правил і законів поглиблюється через невизначеність статусу збройного конфлікту:

Колишній заступник командира батальйону «Торнадо» Микола Цукур звернув увагу на цю невизначеність: «Всі говорять про антитерористичну операцію, але ми певні, що те, що відбувається насправді, це війна. Ви знаєте, що у стані війни застосовуються інші закони? Затримання та інші речі – все по-інакшому. Я розумію, що існує статус військовополоненого, але військовополонений – це вже не затриманий»⁶⁷.

Під час інтерв'ю було незрозуміло, чи заступник командира звертався до спеціального законодавства, обираючи, як поводитися з полоненими. Незалежно від цього, його коментарі підкреслюють, що невизначений правовий статус конфлікту призводить до того, що учасники бойових дій прагнуть втекти від своїх зобов'язань згідно з нормами міжнародного гуманітарного права.

Головний військовий прокурор України Анатолій Матіос публічно звинуватив батальйон «Торнадо» (набір куди, як виявилось, проводився без розбору) у тому, що туди потрапили на службу організовані злочинні групи та звичайні злочинці. Як наслідок, його розформували у червні 2015 року. Матіос заявив, що 43 із 170 бійців «Торнадо», присутніх на той час у Луганській області, раніше були звинувачені і притягнуті до відповідальності за кримінальні злочини⁶⁸. Колишній борець батальйону, який спілкувався з ЦГС у червні 2015 року на умовах анонімності, таку заяву підтвердив.

Адвокат, що захищає в суді батальйони «Січ» і «Торнадо», навпаки стверджує, що ці кримінальні справи можна розглядати як застосування політичного тиску на добровольців, що почали занадто заважати уряду. Він заявляє, що розслідування у цих справах проводиться неналежним чином⁶⁹.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Валерія Лутковська повідомляла про випадки насильства з боку правоохоронців проти арештованих ними бійців батальйону «Торнадо»⁷⁰.

Наразі проводиться розслідування у декількох справах щодо правопорушень, скоєних добровольчими батальйонами. Одну справу відкрито проти батальйону «Айдар» (близько 400 випадків насильства) та його колишнього командира Сергія Мельничука, якого звинувачують у створенні організованої банди⁷¹. Іншу – проти батальйону «Торнадо» (8 осіб було затримано) та зокрема його командира Руслана Онищенка, який зараз знаходиться у СІЗО, йому висунуто аналогічні звинувачення,

67. Микола Цукур дав інтерв'ю ЦГС у розташуванні батальйону «Торнадо» в місті Привілля (Луганська область).

68. Режим доступу: <http://www.business.ua/articles/ukraine/Matios-batalonu-Tornado-dali-vremya-sdatsya-bez-shturma-102123/>

69. Віталій Погосян, «Добровольчі батальйони: патріоти чи злочинці?» – Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=1435048785>.

70. Режим доступу: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/zdijsneno-monitoring-dotrimannya-prav-zatrimanix-pratsivnikiv-rotornado/>

71. Режим доступу: http://espreso.tv/article/2015/05/13/quotnedokombatquot_za_scho_mozhut_daty_dovichne_melnichuku

як і Сергію Мельничуку⁷². Один із добровольчих батальйонів – «Шахтарськ» – було розформовано за рішенням Міністра внутрішніх справ Арсена Авакова після повідомлень про випадки мародерства⁷³. За словами дніпропетровського юриста Оксани Томчук, станом на червень 2015 року лише у східноукраїнському місті Маріуполі в місцях утримання під вартою знаходилося принаймні сто членів українських батальйонів⁷⁴.

72. Режим доступу: <http://tsn.ua/video/video-novini/vismoh-osib-batalyonu-specialnogo-priznachennya-tornado-zaareshtovano.html?type=1551>

73. Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/spetsbatalyon_shahtarsk_rozformovano_z_maroderstvo_avakov_1982056

74. Цю інформацію О. Томчук надала ЦГС у вересні 2015р.

ЧАСТИНА II КАТЕГОРІЇ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ, ПРОТИ ЯКИХ СПРЯМОВАНІ ПОРУШЕННЯ

A. ЦИВІЛЬНІ, ПРОТИ ЯКИХ СПРЯМОВАНІ ПОРУШЕННЯ НА ТЕРИТОРІЯХ ПІД КОНТРОЛЕМ Т.ЗВ. ЛНР/ДНР

Згідно зі свідченнями, зібраними ЦГС, переслідування цивільних осіб угрупованнями «ЛНР»/«ДНР» має ознаки широко розповсюдженної та системної політики. Викрадення, затримання та катування певних категорій осіб (наведених нижче) є добре організованими і масштабними. Таке поводження демонстрували усі збройні угруповання у всіх незаконних місцях позбавлення волі на території Донецької та Луганської областей (див. вищенаведені карти), про які відомо FIDH. Крім того, у так званих ЛНР та ДНР було створено спеціальні силові підрозділи: МДБ у «ДНР» та підрозділ СМЕРШ у складі КДБ у «ЛНР». Ці назви походять від назв відповідних підрозділів часів СРСР: назва «Міністерство державної безпеки» (МДБ) використовується у «ДНР»⁷⁵, а абревіатура назви підрозділу контррозвідки часів Другої світової війни «Смерть шпигунам» (СМЕРШ) – у «ЛНР»⁷⁶. Основним завданням цих груп є виявлення та ліквідація цивільних, які підтримують або нібито підтримують державну суверенність України.

Наприклад, нижченаведене оголошення, підписане «Командуванням ополчення Горлівки» називає голову селища Зайцеве, що під Горлівкою, Володимира Веселкіна «небезпечним злочинцем» і пропонує тим, хто піймає його живим, винагороду в розмірі 130 000 гривень. Сам Веселкін змушений був тікати з міста, де йому та його сім'ї загрожувала небезпека.

Ці групи також складають так звані ліквідаційні списки. Така політика проводиться відкрито і свідомо, маючи на меті отримання контролю над регіоном.

Деякі групи населення перебувають в особливій небезпеці, їм загрожують переслідування:

1. Проукраїнські активісти

На початкових стадіях конфлікту основними мішенями для переслідувань були примітні й загальновідомі активісти та учасники Майдану. Достатньою підставою для довільного затримання є коментар проукраїнського змісту в соціальних мережах, демонстрація проукраїнських символів на публіці чи будь-чиє звинувачення у проукраїнських поглядах. Згідно з базою даних ЦГС⁷⁷, таких випадків налічується сотні.

Жителька Макіївки (Донецька область) Лариса Білоцерківець, 60 років, була відома своєю активною проукраїнською позицією. Вона брала участь у демонстраціях на підтримку Майдану в Донецьку та Києві, і декілька разів про неї згадувалося в репортажах про ці демонстрації. 17 вересня

В оголошенні написано: «Розшукується небезпечний злочинець Веселкін Володимир Юрійович, 1978 року народження (до 09 травня 2014 займав посаду селищного голови селища Зайцеве). Особам(особі), що доставлять Веселкіна В.Ю. живим буде виплачено нагороду в розмірі 130 000 гривень. Командування ополчення Горлівки». Фотографію зроблено у серпні 2014р. Джерело: gorlovka.ua

75. Режим доступу: <http://dnr-sovet.su/zakon-dnr-o-mgb/>

76. Режим доступу: <http://rian.com.ua/society/20140618/353511979.html>

77. Наразі доступна для консультацій лише за запитом. За додатковою інформацією звертайтеся до ЦГС.

2014 року її вдома затримали озброєні особи, пізніше ідентифіковані як члени незаконного збройного формування «Меч», що базувалося в Макіївці. Ларису Білоцерківець утримували в місцевому військовому комісаріаті протягом 20 днів і допитували лише один раз. Вона захворіла на застуду, та була змушена прибирати і готувати для тих, хто її утримував. Їй вдалося втекти з-під варти⁷⁸.

Наталія Гончарова з Лисичанська (Луганська область) та її чоловік Дмитро Скоморох були відомі своєю проукраїнською позицією і висловлювали свої погляди в соціальних мережах ще з весни 2014 року. Наталія працює у службі у справах дітей Лисичанського виконавчого комітету. Після того як Лисичанськ захопили збройні формування «ЛНР», на знак відплати за проукраїнську позицію вона почала отримувати погрози: її колеги передавали їй «вітання» від незнайомих людей і радили їй мовчати. Врешті решт, колеги, що її підтримували, але боялися за її безпеку («вони прийдуть за тобою, а потім за мною»), переконали її, і вона видала зі сторінки у соціальній мережі всі повідомлення проукраїнського змісту. Наприкінці квітня 2014 року невідомі озброєні люди в камуфльованій формі під'їхали на сірому автомобілі до місця проживання Наталії та її чоловіка і погрожували їм, стверджуючи, що «знають, що тут живе чоловік із Західної України». «Ми зателефонували нашим сусідам і попросили їх підтвердити, що ми місцеві, і що ніхто з нас не був родом із Західної України», - засвідчила Наталія. «Нарешті вони поїхали, а ми вирішили висловлювати наші погляди не так публічно». Проте 4 липня 2014 року Дмитра викрали люди в камуфльованій формі, що приїхали на автомобілі УАЗ, який належав батальйону «Призрак»⁷⁹. Його відпустили через п'ять днів, завдавши тяжких тілесних ушкоджень⁸⁰.

Період з весни до зими 2014 року можна вважати піковим для репресій з ідеологічних причин. Після цього більшість людей з проукраїнськими поглядами вирішили або поїхати з регіону, або не висловлювати своїх поглядів публічно. Окрім учасників Майдану, мішень для переслідувань і викрадень становлять собою декілька політичних груп і діячів, яких можна вважати проукраїнськими чи проєвропейськими. Наприклад, члени партії «Свобода» (з націоналістичними і проукраїнськими поглядами) зазнали найбільших переслідувань, що призвело до припинення діяльності партії на Донбасі.

У місті Костянтинівка (Донецька область) двох членів цієї партії було затримано за їхні політичні переконання. Ярослава Маланчука схопили 29 квітня 2014 року, більше двох місяців він провів у в'язниці. Наступного дня викрали Артема Попіка, його допитали, побили і протримали під вартою до 30 травня 2014 року⁸¹.

У Макіївці активіста місцевої ланки партії «Свобода» Олексія Демка арештували у нього вдома 8 травня 2014 року. Наступного дня його знайшли на вулиці з тяжкими тілесними ушкодженнями, але відразу після надходження до лікарні його викрали знову. Його було звільнено 10 червня 2014 року після переговорів з владою так званої ДНР⁸².

За свою проукраїнську позицію переслідувань також зазнала проєвропейська партія «Батьківщина». Щонайменше двох місцевих депутатів (Володимира Рибак та Івана Резніченка) було вбито, а багато членів партії, за повідомленнями, були змушені залишити регіон, щоб уникнути переслідувань. Будь-яка інформація, що може вказати на приналежність особи до цієї політичної групи, робить людину вразливою.

78. Інтерв'ю з ЦГС у лютому 2015р. в Києві.

79. УАЗ – російська автомобільна компанія під назвою «Ульянівський автомобільний завод», що знаходиться в місті Ульяновськ. УАЗ спеціалізується на випуску всюдихідних позашляховиків, легких вантажівок і фургонів.

80. Інтерв'ю з ЦГС у грудні 2014р. у Лисичанську.

81. Інтерв'ю з ЦГС у грудні 2014р.

82. Інтерв'ю з ЦГС у серпні 2014р.

У Северодонецьку (Луганська область) підприємця було заарештовано через те, що в його офісі знайшли вітальну грамоту (за досягнення у бізнесі), підписаний Юлією Тимошенко (голова партії «Батьківщина»), та маленький український прапорець. Чоловік пробув у неволі 23 дні⁸³.

Іншою політичною групою, що стала суб'єктом для переслідувань та зажила квазі-міфічної слави на територіях під контролем «ДНР»/«ЛНР», стала крайня права проукраїнська група «Правий сектор». Вона становить собою націоналістичну політичну силу, що виникла під час Майдану під проводом Дмитра Яроша. У російських ЗМІ вона одразу ж стала символом «антиросійського руху». Страх перед «Правим сектором» у якості головного ворога зрощувався російськими ЗМІ і як наслідок широко розповсюдився серед населення у зоні конфлікту. Люди без жодного зв'язку з організацією часто зазнають переслідувань лише через підозру в тому, що вони належать до неї чи підтримують її.

2. Цивільні, що надають гуманітарну допомогу у зонах конфлікту

У регіонах під контролем так званих ЛНР та ДНР головними об'єктами переслідувань є цивільні особи, що надають допомогу українським збройним силам, проте волонтери, що займаються доставкою гуманітарної допомоги, також перебувають під загрозою. Деяких із них викрадають, а деякі навіть зникають безвісти. Найчастіше їх затримують за підозрою у шпигунстві на користь української сторони, хоча гуманітарна допомога, що надходить з підконтрольної Україні території, залишається вирішальним засобом виживання. За інформацією французького журналістського розслідування⁸⁴, гуманітарна допомога, що надходить з Росії стала значним джерелом корупції для лідерів «ДНР»/«ЛНР». Приблизно 50% цієї гуманітарної допомоги розкрадається і в подальшому розпродається на чорному ринку.

Волонтер із Києва, чиє ім'я не може бути оприлюднене, працювала в асоціації, що розвозила гуманітарну допомогу по територіях, постраждалих у результаті конфлікту. 12 червня 2015 року її викрали з дому її матері в Донецьку. Вона важко хвора і на момент викрадення була вагітною. Її викрали представники МДБ (Міністерства державної безпеки) «ДНР» і звинуватили в тому, що вона була снайпером «Правого сектору» (крайня права проукраїнська група). Її били і катували навіть після того як у МДБ з'ясували, що вона вагітна. У полоні її протримали близько двох місяців і звільнили у серпні 2015 року⁸⁵.

29 вересня 2014 року озброєні люди на автомобілі з розпізнавальними знаками «ДНР» викрали Василя Коваленка, директора пансіонату «Бірюса» в Донецькій області⁸⁶. Протягом кількох місяців перед викраденням Коваленко у своєму пансіонаті надавав притулок переселенцям із зони конфлікту. Він безкоштовно розмістив у притулку більше 250 людей одночасно. За словами його доньки, збройні групи «ДНР» затримали Коваленка не вперше⁸⁷. Його попросили проїхати за озброєними особами на своєму автомобілі. Через два дні бачили, як тим самим автомобілем без реєстраційних номерних знаків користувалися представники збройного угруповання. Як повідомляється, про місцезнаходження Коваленка досі нічого не відомо.

Чотири волонтери середнього віку з Полтави – троє чоловіків (Віктор Калашников, Володимир Матлаш, Борис Місюренко) та одна жінка (Ірина Бойко) – зникли в Луганській області біля Ровеньків 21 червня 2014 року.

83. Інтерв'ю з ЦГС у грудні 2014р.

84. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ScXhjuUYgoY>

85. Інтерв'ю з ЦГС у вересні 2015р. у Дніпропетровську.

86. ЦГС отримав цю інформацію від колег з ініціативної групи «Донбас SOS», що співпрацювала з Василем Коваленком та підтримувала зв'язок з його сім'єю.

87. «Под Мариуполем в Безыменном похищен человек». – 7 жовтня 2014р. – Режим доступу: <http://www.0629.com.ua/news/636139>

Бойко, яку звільнили у вересні того ж року⁸⁸, підтвердила, що їх викрали. Бориса Місюренка застрелили. Доля двох інших чоловіків – Калашнікова та Матлаша – залишається невідомою і досі.

5 січня 2015 року в центрі Донецька озброєні люди викрали чотирьох волонтерів, що працювали на ініціативу «Відповідальні громадяни», яка збирає та направляє гуманітарну допомогу в зону конфлікту. Координатори ініціативи одразу ж розповсюдили новину про викрадення через ЗМІ та соціальні мережі, і чотирьох волонтерів звільнили наступного дня, 6 січня⁸⁹.

3. Журналісти

Викрадення журналістів так званою владою «ЛНР» / «ДНР» відбуваються часто. Організація «Репортери без кордонів» (РБК) у 2014 році включила Донбас у п'ятірку найнебезпечніших регіонів для журналістів, особливо місцевих. Вона наголошувала, що до журналістів «ставляться з підозрою і змушують їх підтримувати мотиви ворога», «піддаючи постійним залякуванням». У 2014 році РБК повідомила про 47 випадків арештів журналістів в Україні⁹⁰.

Українського тележурналіста каналу «Еспreso TV» Єгора Воробйова було захоплено 30 серпня 2014 року під час висвітлення бойових дій під Іловайськом. Його взяли разом із його оператором Тарасом Чканом та громадським активістом Романом Шапошніковим, далі передали збройному формуванню «ДНР». Єгор Воробйов та Руслан Шапошніков надали докази, що спочатку їх затримали російські військові⁹¹. Шапошнікова та Чкана звільнили через кілька днів, а от Воробйов залишався в неволі до 7 жовтня 2014 року, коли його відпустили під час обміну полоненими між українською стороною та стороною «ДНР» у Єнакієво. Справа Воробйова була на контролі Президента України⁹², у переговорах щодо його звільнення брали участь різні люди, в тому числі депутати і журналісти. За словами Єгора, перед звільненням його допитував один із найвідоміших командирів «ДНР» Ігор Безлер (Бес). Воробйова звинувачували у співпраці з проукраїнськими силами та регулярно били; йому зламали руку і кисть⁹³.

Іноді різні збройні угруповання використовують журналістів у якості заручників з метою пропаганди, їх змушують працювати на викрадачів репортерами і записувати відео з пропагандою.

Проукраїнському активісту і журналісту Дмитру Потехіну пропонували працювати на канал «LifeNews», поки він знаходився в ув'язненні у сил «ДНР» у колишньому арт-центрі «Ізоляція» у Донецьку, що був тоді в'язницею. Його захопили 13 серпня 2014 року, а звільнили 27 вересня 2014 року. Потехін заявив, що пропозиція працювати на «LifeNews» надійшла від МДБ. Йому пропонували заплатити за цю роботу, але він відмовився⁹⁴.

Ризик потрапити в полон в якості прихильника ворога робить висвітлення конфлікту на Донбасі небезпечним для українських журналістів, особливо тих, що не проживають у регіоні. Російським та іноземним журналістам зазвичай дозволяють працювати на територіях, контрольованих «ЛНР»/ «ДНР», але стосовно них також відбуваються порушення.

88. «Спасение волонтера Бойко: путешествие туда и обратно». – 9 жовтня 2014р. – Режим доступу: <http://maidan.org.ua/2014/10/spasenie-volontyora-bojko-puteshestvye-tuda-y-obratno/>

89. Режим доступу: http://zn.ua/UKRAINE/volontery-organizacii-otvetstvennye-grazhdane-pohischeny-v-donecke-aktivistka-163441_.html

90. «Round-up of abuses against journalists 2014». – Reporters Without Borders (Репортери без кордонів). – Режим доступу: <http://en.rsf.org/files/bilan-2014-EN.pdf#page=5>

91. 3 вересня 2015р. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=9t_VqQJqk0w

92. Режим доступу: http://espreso.tv/news/2014/09/25/poroshenko_poobicyav_vzaty_na_osobystyy_kontrol_zvylennya_zhurnalista_espresotv_yehora_vorobyova

93. Інтерв'ю з ЦГС у січні 2015р. в Києві.

94. Інтерв'ю з ЦГС у січні 2015р. в Києві.

Журналіста російської незалежної газети «Новая газета» Павла Канигіна арештували в «ДНР» 16 червня 2015 року через відсутність акредитації. Чоловіки в камуфльованому одязі протягом 5 годин і агресивно його допитували били. Пізніше його вислали до Росії⁹⁵.

Однією з показних справ, згаданих у звіті «Особи, що зникли безвісти під час конфлікту в Україні» Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЄ), є нижченаведена історія родини Валерії Куліш із Луганська:

«О четвертій ранку 8 серпня 2015 року 8 озброєних чоловіків увірвалися до будинку моїх батьків у селі Переможне Луганської області. Мене не було вдома, але мої батьки і дідусь були. Терористи шукали зброю, але нічого не знайшли. Тому вони забрали мою матір, Олену Куліш, та вітчима, Володимира Альохіна, а також два наші автомобілі, припарковані у дворі. Моя мати раніше створила Інтернет-блог, у якому повідомляла про новини у селі родичам, що жили поза окупованою територією. Я припускаю, що моїх батьків викрали через цю діяльність. У грудні владні структури т.зв. ЛНР викликали мене, щоб розпізнати тіла, але зробити це було неможливо, бо вони були в жахливому стані. Органи влади за тілами не доглядають і зразки ДНК брати не будуть. Вони обіцяють відправити тіла на біометричну експертизу в Ростовську область Росії, проте нічого не відбувається»⁹⁶.

Луганську журналістку Марію Варфоломееву утримують під вартою з 9 січня 2015 року до сьогодні. Служба безпеки так званої ЛНР звинувачує її у шпигунстві на користь «Правого сектору»⁹⁷.

4. Державні службовці та представники держави

Порушення прав державних службовців відрізняються від загальних переслідувань осіб із відмінною позицією і поглядами. Чиновники, які до конфлікту займали державні посади на територіях, які зараз перебувають під контролем «ЛНР»/«ДНР», зазнавали тиску від початку конфлікту. Метою цього тиску є змусити їх підтримувати нову фактичну владу під загрозою насильства.

Президентські вибори у травні 2014 року відзначилися особливим сплеском репресій проти держслужбовців, які зазнавали погроз, викрадень, насильства та іншого тиску. Незалежно від політичних переконань, сам факт участі в організації виборчого процесу в рамках законодавства України розцінювався як демонстрація проукраїнської позиції.

Весною 2014 року протягом кількох тижнів перед виборами частим явищем у Донецьку було збройне вторгнення в офіси виборчих комісій з конфіскацією виборчого обладнання та документації. Проведення виборів було неможливим на 24 із 34 виборчих комісій області.

Один із випадків, про які повідомлялося, стосувався Антоніди Мельникової, 60-тирічної голови територіальної виборчої комісії №110 у Лисичанську (північ Луганської області). Перед президентськими виборами у травні 2014 року Мельникову захопили представники батальйону «Призрак», що боровся на стороні так званої «ЛНР» і базувався у Лисичанську з квітня до червня 2014 року. Під час утримання до Мельникової застосовувалося насильство, її били і викручували руки. Її утримували до того моменту, поки вона не погодилася передати печатку територіальної виборчої комісії⁹⁸.

95. Спецкор «Новой газеты» Павло Канигін: «Він спрямував на мене пістолет і запитав, я за них чи за «укропів». Коли я сказав – за мир, мgbшник одразу ж дав мені кулаком у око». – 16 червня 2015р. – Режим доступу: <http://www.novayagazeta.ru/news/1694538.html>.

96. "Missing persons during the conflict in Ukraine". – 8 червня 2015р. – Парламентська асамблея Ради Європи, Комітет з питань міграції, біженців та переміщених осіб. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=21795&lang=en>

97. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=245PdpOoZxY>. Більше про долю Марії за посиланням: <http://informator.lg.ua/?tag=марія-варфоломеева>

98. Інтерв'ю з ЦГС у грудні 2014р.

Несмотря на официально объявленное перемирие, украинская кучма продолжает враждебные действия в отношении жителей Луганской Народной Республики: Вооруженные провокации, обстрел позиций Вооруженных сил Новороссии, пытки военнопленных, захват мирных граждан — таким способом украинские власти пытаются запугать жителей Луганщины. Не прекращают своих действий и диверсионные группы украинских боевиков, которые набираются, как правило, из местных жителей. К сожалению, немало среди них и бывших сотрудников милиции, кто когда-то давал клятву защищать людей от преступности, а сейчас, изменив Присяге, предал свой народ и сам встал на путь преступности.

Министром внутренних дел Луганской Народной Республики разсыкаются особо опасные преступников из числа бывших сотрудников милиции:

Министерством внутренних дел Луганской Народной Республики разыскиваются особо опасные преступники из числа бывших сотрудников милиции:

A black and white portrait of a man in a military uniform, likely a pilot, with a serious expression. He is wearing a dark uniform jacket with epaulettes and a tie.

29.10.1980 г.р., бывший майор милиции, заместитель начальника сектора уголовного розыска Ленинского РО ЛГУ Украины в Луганской области

БАХТИЗИН Геннадий Викторович, 4.01.1969 г.р., бывший одполковник милиции, ачадынк Славянскерб-кого РО УМВД Украины Луганской области.
Уважаемые граждане!

Если вам известно о незаконном хранении этих минированных Родины, или в каком случае не пытаться задержать их самостоятельно, поскольку все они вооружены и особенно опасны. Поэтому в случае нарушения этих пределов просьба немедленно сообщить в ближайшее подразделение милиции.

Пресс-служба МВД
Луганской Народной
Республики

КАПУТА Дмитрий
Георгиевич, 01.12.1973 г.р.
бывший подполковник ми-
лиции, начальник КМД
(криминальной милиции
по делам несовершенно-
летних) УМВД Украины
Луганской области

но порядка Артемевского
РО ЛГУ УМВД Украины в
Луганской области

ФИЛОНОВ Юрий Александрович, 17.05.1961 г.р., бывший полковник милиции, начальник отдела по раскрытию преступлений против личности Управления уголовного розыска УМВД Украины в Луганской области

A black and white portrait of a man in a military uniform, looking directly at the camera. He has short, dark hair and is wearing a dark uniform jacket with epaulettes. The background is a mottled, light gray.

НЕГОДА Влади-
мир Владимирович,
14.01.1979 г.р., бывший
майор милиции, началь-
ник сектора уголовного
розыска Артемовского РО
ЛГУ УМВД Украины в
Луганской области

ПАРАЩЕНКО Сер-
гей Александрович,
03.08.1973 г.р., бывший

ЗУБЧЕНКО Дми-
трий Александрович
23.04.1980 г.р., бывший
майор милиции, замести-
тель начальника район-
ного отдела – начальник
криминальной милиции
Артемовского РО ЛГУ
УМВД Украины в Луган-
ской области

РОДИН Александр
Евгеньевич, 18.03.1982
г.р., бывший майор мили-
ции, заместитель началь-
ника районного отдела —
начальник криминальной
милиции Ленинского РО
ЛПУ УМВД Украины в
Луганской области

КУДИНОВ Александр Евгеньевич, 15.07.1981 г.р., бывший майор милиции, начальник сектора уголовного розыска Ленинского РО ЛГУ УМВД Украины в Луганской области

ГУБАНОВ Сергей
Леонидович, 21.06.1975
г.р., бывший подполковник милиции, начальник Ленинского РО ЛГУ УМВД Украины в Луганской области

A black and white portrait of a man in a military uniform, likely a pilot, with a serious expression. He is wearing a dark uniform with a tie and a pilot's wing badge is visible on his left shoulder.

ПОТУРАЙКО (ЖИЖИЛАНВИЛЛИ) Антон (Автавди) Захарьевич, 24.06.1976 г.р., бывший майор милиции, старший оперуполномоченный сектора по борьбе с групповой преступностью отдела уголовного розыска ЛГУ УМВД Украины в Луганской области

УДОДОВ Александр Викторович, 28.08.1974 г.р., бывший подполковник милиции, начальник штаба Ленинского РО ЛГУ УМВД Украины в Луганской области.

СИМОНЕНКО Тарас Владимирович,

БАХТИЗИН Геннадий Викторович, 4.01.1969 г.р., бывший одполковник милиции, ачальник Славянскербкого РО УМВД Украины Луганской области.
Уважаемые граждане!

Если вам известно о незаконном хранении этих минированных Родины, или в каком случае не пытаться задержать их самостоятельно, поскольку все они вооружены и особенно опасны. Поэтому в случае нарушения этих предельно просьба немедленно сообщить в ближайшее подразделение милиции.

Пресс-служба МВД
Луганской Народной
Республики

A black and white portrait of a woman with short, light-colored hair, wearing a dark military uniform with epaulettes. She is looking directly at the camera with a neutral expression.

ВОЙНОВА Светлана Егоровна, 01.10.1957 г.р., бывший майор милиции, работник кадрового подразделения ОБПСО ЛГУ УМВД Украины Луганской области.

СМИРСКИЙ **И**
Алексеев
08.08.1976 г., бывш.
майор милиции, начальн.
сектора охраны общест.

БЕЛОНОЖЕНКО
Андрей Анатольевич
25.03.1974 г.р., бывший май
ор милиции, начальник отде
ла по борьбе с преступлени
ями, связанными с торговле
людьми УМВД Украины
Луганской области

ПАРАЩЕНКО Сер-
гей Александрович,
03.08.1973 г.р., бывший

A black and white portrait of a man in a military uniform, likely a pilot, with epaulettes on his shoulders. He is looking directly at the camera with a neutral expression.

УДОДОВ Александр Викторович, 28.08.1974 г.р., бывший подполковник милиции, начальник штаба Ленинского РО ЛГУ УМВД Украины в Луганской области.

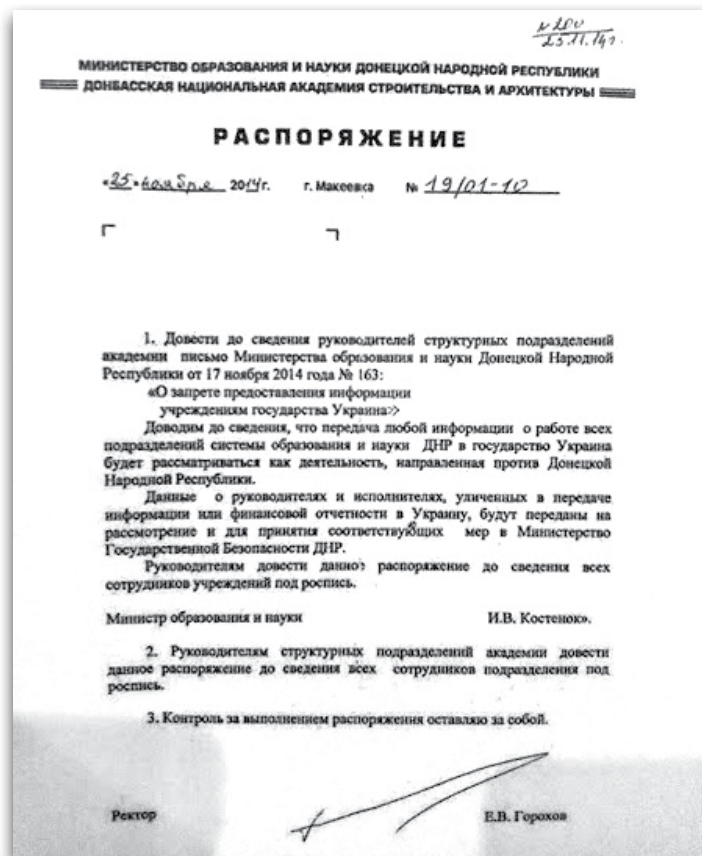
СИМОНЕНКО Тарас Владимирович,

БАХТИЗИН Геннадий Викторович, 4.01.1969 г.р., бывший одполковник милиции, ачадынк Славянскерб-кого РО УМВД Украны Луганской области.
Уважаемые граждане!

Если вам известно о незаконном хранении этих минированных Родины, или в каком случае не пытаться задержать их самостоятельно, поскольку все они вооружены и особенно опасны. Поэтому в случае нарушения этих предельно просьба немедленно сообщить в ближайшее подразделение милиции.

**Пресс-служба МВД
Луганской Народной
Республики**

30 FIDH-ЦГС - Східна Україна: Цивільне населення під перехресним вогнем

Розпорядження «Міністерства освіти і науки» так званої ДНР (25 листопада 2014р.). Джерело: ЦГС; документ отримано у грудні 2014р. під час моніторингової місії в м. Рубіжне (Луганська область).

Представники так званої ДНР також схильні вважати шпигунами інших представників держави, наприклад, вчителів, погрожуючи їм, якщо вони передають будь-яку інформацію, навіть просто відомості про систему освіти, українському уряду.

5. Бізнесмени

Переслідування бізнесменів слід розглядати в загальному контексті економічного функціонування територій під контролем угруповань «ЛНР» та «ДНР».

Тоді як обсяг фінансової допомоги, отриманої так званими «ЛНР»/«ДНР» з-за кордону, оцінити складно, економіка регіону до певної міри залежить від податків, які платять місцеві підприємства. Ці «офіційні» податки потребують перереєстрації підприємств згідно з адміністративною системою «ЛНР»/«ДНР», оскільки в протилежному випадку податкові виплати все ще надходять до Києва. Керівники бізнесу, які не погоджуються на таку перереєстрацію або відмовляються здійснювати «неофіційні» виплати, стають жертвами погроз, затримань, насильства та вбивств.

У ході журналістського розслідування, опублікованого російським економічним медіа-ресурсом rbc.ru, автор став свідком зустрічі лідера так званої ДНР Захарченка з директорами вугільних шахт регіону. Директора шахти «Трудівська» не було, його колега пояснив, що за день до зустрічі того арештували і «забрали на підвал», звинувачуючи в незаконному володінні зброєю та підробці документів. Потім повідомляється, як Захарченко «запідозрив помилку», дав доручення зателефонувати відповідальному військовому командирі і наказав звільнити директора⁹⁹.

Крім того, бізнесмени зазнають здирицтва з боку збройних формвань «ЛНР»/«ДНР». Ці формування часто використовують промислові будівлі для розміщення там військових баз. Ці місця також використовуються для незаконного утримання людей під вартою. Проте у більшості випадків незрозуміло, добровільно чи під примусом ці об'єкти передаються у використання.

99. Режим доступу: <http://daily.rbc.ru/investigation/politics/15/06/2015/5579b4b99a7947b063440210>

Згідно з наявною інформацією, позбавлення бізнесменів та топ-менеджерів їхнього майна – автомобілів, комп'ютерів та цінних речей – стало звичайною практикою в «ЛНР»/«ДНР».

6. Представники місцевих та міжнародних неурядових організацій

Представники неурядових організацій, що переважно виступають у якості спостерігачів, чи представники офіційних міжнародних спостережних груп також перебувають під загрозою.

26 травня 2014 року група у складі чотирьох спостерігачів ОБСЄ – громадяни Швейцарії, Данії, Естонії та Туреччини – потрапила в полон у Донецькій області. За словами місцевого представника «ДНР» Андрія Пургіна, спостерігачів затримали в Северодонецьку в якості «живого щита», щоб запобігти атакам українських сил на місто. Полонених звільнили 29 червня 2014 року¹⁰⁰.

8 серпня 2015 року чотири броньовані автомобілі Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні (СММ) було знищено протягом ночі, судячи з усього, внаслідок підпалу місця проживання представників СММ у Донецьку. СММ засудила такі дії¹⁰¹. Голова СММ Посол Ертуруль Апакан пізніше заявив, що за останні декілька місяців «безпека самої місії була під загрозою на безпрецедентному рівні... Це виглядає, як пряма атака проти місії з метою зашкодити її діяльності»¹⁰².

7. Релігійні діячі

Окремий звіт про переслідування через релігійні переконання ЦГС та Міжнародне партнерство з прав людини опублікували у квітні 2015 року¹⁰³. Хоч релігія і не становить підґрунтя для цього конфлікту, проте посилення на певні релігійні мотиви час від часу з'являються у риториці, яку використовують групи бойовиків і яка звучить на адресу представників релігійних громад, які не належать до Російської православної церкви Московського патріархату. Деякі проросійські збройні формування, що діють на територіях, підконтрольних «ЛНР»/«ДНР», виступають під «релігійними» прапорами, а саме прапорами російського «казацького» руху «Всевеликого війська Донського» чи т. зв. «Російської православної армії» («Русская православная армия»).

Релігійна приналежність до будь-якої іншої конфесії, окрім Московського патріархату, іноді сприймається збройними групами як «антиросійська позиція». За повідомленнями, представники Української православної церкви Київського патріархату, Української греко-католицької церкви, Української римо-католицької церкви, Протестантської церкви та Євангельської церкви стали жертвами заборон релігійної практики, викрадень, незаконних затримань, катувань та іноді вбивств.

У березні 2014 року в Донецьку близько 60 місцевих релігійних груп, присутніх у місті, крім православної церкви Московського патріархату, об'єдналися на одній із площ міста для щоденної колективної молитви під назвою «Молитовний марафон». Учасники молились за мир, кінець насильства, а також за єдність країни, що надавало заходу проукраїнського духу. Організатори зазнали численних погроз та спроб знести встановлений активістами молитовний намет, але їм вдалося дійти згоди з місцевим збройним формуванням до приїзду Ігоря Гірка (Стрелкова), який на той момент був «Міністром оборони» «ДНР». Пізніше ситуація погіршилася.

100. Режим доступу: <http://www.reuters.com/article/2014/06/27/us-ukraine-crisis-hostages-idUSKBN0F200T20140627>

101. Режим доступу: <https://www.facebook.com/oscesmmu?fref=nf>

102. Режим доступу: <https://www.facebook.com/oscesmmu/photos/a.316304135187965.1073741828.316016908550021/529529757198734/?type=1&theater>

103. Детальну інформацію з цього питання можна знайти у звіті, підготованому ЦГС спільно з Міжнародним партнерством з прав людини. – "When God Becomes The Weapon". – Режим доступу: http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/07/When-God-Becomes-The-Weapon_6May2015_closedfor-editing.pdf

14 представників релігійних конфесій з числа організаторів було викрадено та піддано фізичному насильству¹⁰⁴.

Католицького священика отця Тихона (Сергія) Кульбаку, одного з організаторів вищезазначеного «Молитовного марафону» в Донецьку, проросійські бойовики викрали під дулом пістолета 4 липня 2014 року. Протягом десяти днів ув'язнення в нього були зав'язані очі, йому не надавали медичної допомоги, необхідної для лікування його діабету, не давали достатньо води і їжі, хоча викрадачі й знали, що він страждав на хронічне захворювання. Як і у випадку з декількома іншими священиками, бойовики влаштували інсценування страти шляхом розстрілу, що, за спогадами отця Тихона, сприймалося ними як розвага. Один із наглядців, з яким він розмовляв, підтвердив релігійний характер переслідувань, назвавши отця «єретиком» і заявивши, що *«ворога необхідно знищити: всіх уніатів, розкольників та єретиків»*¹⁰⁵.

8. Меншини, зокрема ромська

У всіх конфліктах меншини стають легкою здобиччю під час бойових дій. У своєму нещодавньому квітневому звіті (2015р.)¹⁰⁶ російська організація Антидискримінаційний центр «Меморіал» (член FIDH) продемонструвала, як чисельне ромське населення цього регіону також стало жертвою збройного конфлікту. Багато ромів безпосередньо постраждали від нападів, захоплення майна, насильства чи навіть організованих погромів, як у Слов'янську. Коли вони намагаються виїхати з зони конфлікту до України чи Росії, то до труднощів, які вони переживають у якості переселенців, додаються ксенофобія та упереджене ставлення, якими заражене як російське, так і українське суспільство. Уряди цих країн не вживають достатніх заходів, щоб боротися з проблемами, які постають перед біженцями та внутрішніми мігрантами. У Росії фактично немає громадських ініціатив, спрямованих на роботу з мігрантами, а в Україні недостатньо ресурсів, щоб вирішувати цю проблему. Експерти АДЦ «Меморіал» побували у всіх районах Донецької та Луганської областей, до яких був доступ наприкінці 2014 року, а також відвідали Харків, Київ та декілька населених пунктів у Південній та Центральній Росії, куди переїхали багато колишніх мешканців ромських поселень Східної України.

Найвідоміший організований погром ромського поселення відбувся у Слов'янську (Донецька область) у квітні 2014 року. За повідомленнями, учасниками анти-ромської істерії були представники так званих «сил самооборони», що склалися зі збройних формувань під командуванням «народного мера» Слов'янська В'ячеслава Пономарьова та командира проросійських бойовиків у Слов'янську Ігоря Гірка. В інтерв'ю В'ячеслав Пономарьов заявив, що «нападів на циган як таких не було. Ми захищаємо місто від наркотиків»¹⁰⁷. У звіті наводиться цитата зі свідчень жителя Слов'янська П.: «Циганів виводили з будинків, забирали у них золото, гроші, все цінне, замикали в підвалах. Таке відбувалося практично з усіма циганами, не тільки з привокзальними. Повз мій будинок декілька разів проїжджали ДНРівці, але так як я не дуже схожий на цигана, а вони не розрізняють, які будинки циганські, а які ні, мене не чіпали... Мені розповідали, що тих, кого побили, не приймали потім у лікарнях, бо лікарі не хотіли проблем із сепаратистами. Так тривало приблизно півтора місяці, поки сепаратисти не пішли [з міста]»¹⁰⁸.

Коли йдеться про порушення прав цієї спільноти, безкарність є ще помітнішою, адже підсилюється ксенофобськими настроями. У звіті згадується історія ромської жінки, чоловіка якої викрали в Дзержинську в липні 2014 року. Очевидно,

104. Детальну інформацію з цього питання можна знайти у звіті When God Becomes The Weapon. – Режим доступу: http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/07/When-God-Becomes-The-Weapon_6May2015_closedfor-editing.pdf

105. Там само.

106. АДЦ «Меморіал», «Roma and War in Eastern Ukraine – refugees, displaced persons, victims of violence». – Квітень 2015р. – Режим доступу: <http://adcmemorial.org/wp-content/uploads/RomaENGwww.pdf>

107. Режим доступу: http://news.liga.net/news/politics/1445861-separatisty_po_svoemu_obyasnyayut_zachistku_Slovyanska_ot_tsygan.htm

108. АДЦ «Меморіал», «Roma and War in Eastern Ukraine – refugees, displaced persons, victims of violence». – Квітень 2015р. – ст. 23-24. – Режим доступу: <http://adcmemorial.org/wp-content/uploads/RomaENGwww.pdf>

він загинув під час штурму міста у пожежі в будівлі обласного виконкому, де, за повідомленнями, його утримували. Намагаючись його розшукати, його дружина отримала таку відповідь від інспектора відділку міліції: «У нас тут росіян знаєш скільки зникло? А ти зі своїм циганом чіпляєшся»¹⁰⁹.

Звіт показує, що коли біженці повертаються додому, життя в Луганській та Донецькій областях залишається важким, наповненим небезпеками та насильством, а також фінансово нестабільним. Роми зазнають упередженого ставлення та вічних підозр у зраді. Наприклад, осіб, що повернулися до Слов'янська з Росії після відновлення українського контролю над містом, звинувачують у проросійській позиції, а ті, хто виступав проти українського уряду, підозрюють цих осіб у підтримці антиросійських сил.

Б. ЦИВІЛЬНІ, ПРОТИ ЯКИХ СПРЯМОВАНІ ПОРУШЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ПІД КОНТРОЛЕМ УКРАЇНИ

1. Особи, яких приймають за бойовиків

На підконтрольній Україні території певні особи, що підтримують «ЛНР»/«ДНР» або сприймаються як такі, що їх підтримують, стають жертвами незаконних затримань, фізичного насильства та погроз.

Проте, порушення, спрямовані проти цивільних осіб, представлених як бойовики «ЛНР»/«ДНР», за наявною інформацією, майже завжди відбуваються під приводом боротьби з терористичними угрупованнями та спеціальних інструкцій АТО.

2. Цивільні, які здаються заможними або здатними заплатити викуп

Випадки незаконного затримання чи насильства часто характеризуються корисливими мотивами. В оприлюдненому Геннадієм Москалем списку порушень, інкримінованих бійцям батальйону «Айдар» за другу половину 2014 року, 21 із 65 випадків включають здирництво чи крадіжку. Серед них більшість стосується незаконного привласнення автомобілів, грошей та цінних особистих речей у поєднанні з викраденнями. У списку наводиться один випадок викрадення з метою отримання викупу¹¹⁰.

За даними правоохоронних органів міста Северодонецьк, наданими під назвою «Список Москаля», пані Женеску, яка працює суддею в Луганську, та її батька, головного архітектора Луганська, арештував на блокпості у серпні 2014 року батальйон «Айдар». Як батько, так і донька виявилися заможними людьми, яких зараз звинувачують у корупції. Пані Женеску згодом відпустили, але вона заявила, що через декілька днів отримала СМС-повідомлення з вимогою заплатити 20 000 доларів США у якості викупу за батька. Як виявилось пізніше, пана. Женеску офіційно арештували за співпрацю з «терористами з Луганська»¹¹¹.

109. АДЦ «Меморіал», "Roma and War in Eastern Ukraine – refugees, displaced persons, victims of violence". – Квітень 2015р. – ст.22. – Режим доступу: <http://adcmemorial.org/wp-content/uploads/RomaENGwww.pdf>

110. Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3524646-moskal-obnarodoval-spysok-yz-65-prestu-plenyi-aidara>

111. Режим доступу: <http://rian.com.ua/video/20140817/356094902.html>

ЧАСТИНА III. БАГАТОЛИКІСТЬ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

А. ДОВІЛЬНІ ЗАТРИМАННЯ ТА ЗАХОПЛЕННЯ В ПОЛОН

Довільні затримання та захоплення в полон як явище з'явилися в Україні порівняно нещодавно. У незначній кількості вони існували в пострадянській Україні, як у випадку з українським журналістом Георгієм Гонгадзе, якого викрали та (ймовірно) вбили у 2000 році. Ці випадки почали траплятися частіше під час протестів Євромайдану та анексії Криму, ставши масовими протягом конфлікту на Донбасі. «Євромайдан SOS» задокументував випадки зникнень та викрадень у Криму в березні 2014 року¹¹². Місцеперебування деяких активістів, що зникли, залишається невідомим і досі.

Мінський протокол, підписаний 5 вересня 2014 року, вимагає від сторін «негайного звільнення всіх заручників та незаконно затриманих осіб», пропонуючи офіційно визнати існування проблеми заручників. Проте цю вимогу виконано не було.

1. Довільні затримання, скоєні угрупованнями т.зв. ЛНР/ДНР

а) Широкомасштабність явища

Оцінити масштаб такого явища як довільні затримання на територіях під контролем т.зв. ЛНР/ДНР досить складно через надзвичайно обмежений доступ до цих територій для українських та міжнародних спостерігачів. Джерелами більшості даних є місії зі встановлення фактів, що проводяться на територіях, де українські сили відновили контроль, неурядові організації, що проводять свою діяльність у Східній Україні, відкриті джерела та соціальні медіа. Навіть на повернутих українськими військовими територіях масштаби викрадень є досі суперечливими, оскільки жодного всеохоплюючого офіційного розслідування проведено не було.

Спостережна місія до Слов'янська (що контролювався силами «ДНР» із 12 квітня до 5 липня 2014 року), проведена з 15 до 17 липня 2014 року спільною робочою групою російських та українських неурядових організацій з прав людини, виявила, що випадки захоплення в полон були найбільш «закритими для проведення розслідування»¹¹³. Місцева міліція зареєструвала близько 40 заяв про зникнення, тоді як місцевий журналіст, що працював над цією темою, повідомляв приблизно про 100-150 випадків незаконних затримань щоденно¹¹⁴.

Станом на весну 2015 року база даних ЦГС щодо заручників та довільно затриманих осіб, зібрана значною мірою завдяки зусиллям волонтерів¹¹⁵, налічувала близько 1200 імен переважно цивільних осіб. Це імена тих, чиї родичі звернулися до ЦГС та інших неурядових організацій за допомогою, а також імена, що згадуються у відкритих джерелах, таких як ЗМІ та соціальні мережі. Більшість затриманих уже звільнено, місцеперебування деяких невідоме й досі. Ці цифри є неповними через вищезазначені обмеження у зборі інформації.

112. Один із прикладів – інтерв'ю з Михайлом Вдовченком – наведено вище. Див. також інтерв'ю із Владиславом Поліщуком, який близько двох тижнів у березні 2014р. знаходився в полоні у Криму. ЦГС провів з ним інтерв'ю в березні 2014р. у Києві. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=NeZsP-u0DkA>. Інше он-лайн інтерв'ю – розмова з кримським активістом Ігорем Кірющенком, який змушений був тікати з Криму після погроз, отриманих від організації під назвою «Російський блок». ЦГС провів з ним інтерв'ю 11 березня 2014р. у Києві. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=q2QFVzIHJzA>

113. Режим доступу: <http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/07/Slovyansk-10.11-1-11.pdf>

114. Режим доступу: <http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/07/Slovyansk-10.11-1-11.pdf>

115. На даний момент база даних не знаходиться в публічному доступі, але з нею можна проконсультуватися за запитом.

За словами Ірини Геращенко¹¹⁶, українського представника у Трьохсторонній контактній групі з урегулювання ситуації на Донбасі, кількість осіб, що утримуються «ДНР» / «ЛНР» та Російською Федерацією, сягає 300 військових та цивільних, включаючи тих, кого тримають в офіційних місцях позбавлення волі, розташованих на території Російської Федерації. За офіційними цифрами, в російських місцях утримання під вартою перебуває щонайменше 11 українців¹¹⁷. Їх звинувачують у різних злочинах. Деяким із них вже було винесено вирок російським судом: Олег Сенцов отримав 20 років позбавлення волі, Олександр Кольченко – 10, Геннадій Афанасьєв та Олексій Чірній – по 7 років кожен¹¹⁸.

Проблема незаконного позбавлення волі та захоплення в заручники тісно пов'язана з проблемою зниклих безвісти осіб. Окрім бійців, що зникають під час бойових дій, певна кількість цивільних осіб вважається зниклими безвісти як на територіях під контролем «ДНР»/«ЛНР», так і на території, підконтрольній Україні. Ця проблема ускладнюється тим, що переговори щодо обміну заручниками проводять різні групи людей. Деякі з них – це неофіційні ініціативні групи, що діють у рамках переговорного процесу, маючи власні зв'язки з представниками «ДНР»/«ЛНР». Одну з найбільш активних груп очолює колишній військовий офіцер Володимир Рубан¹¹⁹. Інша група, що робить спроби по звільненню полонених, називається «Патріот», її лідером є Олег Котенко¹²⁰. Деякі домовленості укладаються на особистому рівні. На державному рівні проблему звільнення полонених координує Міжвідомчий центр допомоги громадянам у питаннях звільнення полонених, заручників та віднайдення зниклих безвісти, створений під егідою Служби безпеки України (СБУ)¹²¹.

Вичерпного списку зниклих безвісти осіб не існує. Такі списки розкидані по різних державних органах та волонтерських групах, що займаються розшуком зниклих осіб¹²². Згідно з інформаційним бюлетенем міліції Донецької області, датованим серпнем 2015 року, від початку проведення АТО на території Донецька було заявлено про зникнення 1381 особи. З них 455 осіб було згодом знайдено, проте місцезнаходження 926 осіб залишається невідомим. З них 362 осіб було викрадено, 24 – представниками «ДНР». Щодо обставин викрадення 158 осіб досі проводиться розслідування Міністерством внутрішніх справ. Згідно з офіційною відповіддю СБУ на запит ЦГС, з 1 квітня 2014 року до 12 травня 2015 року, було зареєстровано 1330 випадків зникнення осіб. З них троє осіб – журналісти, 43 – працівники МВС, 481 – військовослужбовці, 8 – прикордонники, 14 – бійці волонтерських батальйонів, 36 – представники Національної гвардії, 16 – волонтери, 621 – цивільні громадяни та 108 – невстановлені особи.

Хоча Міжвідомчий центр допомоги громадянам у питаннях звільнення полонених, заручників та віднайдення зниклих безвісти було створено при СБУ, проте багатьох зниклих безвісти у списках Центру немає. Центр проводить роботу на основі заяв від сімей зниклих осіб, але багато хто не звертається за допомогою до офіційних органів, віддаючи перевагу, наприклад, соціальним медіа¹²³, особливо на територіях, що не контролюються Україною. Станом на 12 травня 2015 року Центр отримав 1172 електронні заяви, 1390 дзвінків на гарячу лінію та 1033 особисті візити¹²⁴.

116. Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/06/8/7070534/>

117. "Ukrainians Illegally Detained in Russia". – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/en/page/open/id/4177>

118. Режим доступу: <https://www.fidh.org/International-Federation-for-Human-Rights/eastern-europe-central-asia/russia/sentsov-andkolchenko-trial-outrageous-sentence-torture-and-rights>

119. Режим доступу: <https://www.facebook.com/volodymyr.ruban?fref=ts>

120. Режим доступу: <https://www.facebook.com/oleg.kotenko.94?fref=ts>

121. Режим доступу: http://www.ssu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/category?cat_id=130978

122. Одним із прикладів є група «Мирне небо», яка публікує оголошення про зниклих безвісти осіб. – Режим доступу: <http://vk.com/wall-85877364?own=1>

123. Режим доступу: <http://vk.com/public85877364>

124. "Missing persons during the conflict in Ukraine". – Парламентська асамблея Ради Європи, Комітет з питань міграції, біженців та переміщених осіб. – Репортер Джим Шерідан (Jim Sheridan). – Червень 2015р.

б) Хронологія захоплення в полон

На Донбасі можна було спостерігати різні фази розвитку проблеми захоплення в полон цивільних заручників, що відрізняються за інтенсивністю та категоріями осіб, проти яких спрямовані.

Першу фазу можна було спостерігати на початку конфлікту в березні 2014 року перед невизнаними референдумами в Донецьку та Луганську (11 травня 2014 року) та збройною ескалацією ситуації. Тоді захоплення цивільних осіб траплялися рідко і спрямовувалися в основному проти прихильників Майдану та проукраїнських активістів, які після звільнення змушені були тікати з рідних міст, отримавши попередження про те, що їм варто переїхати до іншої частини країни і ніколи не повертатися. Викрадення відбувалися не лише на Донбасі, а також і в Криму, що не є предметом розгляду даного звіту.

Друга фаза затримань цивільних осіб пов'язана зі збройним захопленням адміністративних будівель. Місто Слов'янськ, що знаходилося на території під контролем «ДНР» (з 12 квітня по 4 липня 2015 року), здається, стало найбільш відомим (але не єдиним) населеним пунктом, де відбувалися масові захоплення цивільних та місцевих адміністративних будівель озброєними особами. Репресії були спрямовані проти багатьох категорій осіб: місцевих депутатів, державних службовців, журналістів, бізнесменів, проукраїнських активістів, випадкових громадян. Всіх їх затримували за припустиму чи реальну опозицію до нової самопроголошеної влади або з метою отримання прибутку чи викупу.

Київський режисер театру Павло Юров та арт-менеджер Денис Гришук були викрадені у Слов'янську 25 квітня 2014 року та провели під вартою більше двох місяців, поки 4 липня українська армія не повернула контроль над містом. У інтерв'ю сайту sensor.net.ua¹²⁵ Юров пояснив, що їх захопили після того, як вони у місцевому кафе заявили, що російські сили були окупантами. Їх обох регулярно били, але не проводили жодних судових розглядів і не висували жодних звинувачень.

Ці випадки незаконного захоплення в полон супроводжували розширення контролю збройних угруповань «ЛНР»/«ДНР» над іншими територіями Донбасу. Незабаром після початку таких подій у Слов'янську в Донецьку та інших містах Донецької області (початок квітня 2014 року), а також в Луганську та Луганській області (початок травня 2014 року) почалися масові зникнення проукраїнських активістів. Деяких із цих осіб пізніше звільнили, деяких вбили, а деякі й досі знаходяться у списках зниклих безвісти.

Документ, отриманий у липні 2014р. у Слов'янську в штабі т.з. «Російської православної армії» під проводом Гірка-Стрелкова. Цей документ, імовірно, є «чорним списком» з іменами проукраїнських активістів. Джерело: ЦГС.

1. Добровольский Александр (Сашко), г. Славянск, глава «Просвита», журналист и писатель, восхваляет деятельность ОУН и УПА в Донбассе в период 1941-1943г. Автор книги «Просвита под багнетом», сотрудничает с СБУ, имеет доступ к архивам, очень опасный и идейный враг.
2. Шаповалов Евгений Алексеевич, 24.06.1955г., ул. Пролетарская, 49-а. Депутат пос.совета Алексеево-Дружковки, член Константиновской «Просвита».
«Просвита» – проукраинская организация направленная на популяризацию и героизацию ОУН и УПА, сотрудничала с фашистами в период 1941-1945г., через эту организацию ЦРУ вливает деньги на Украину.
3. Березин Владимир Борисович, г. Константиновка, член «Просвита», журналист.
4. Филалко Евгений Борисович, редактор газеты «Наша Дружковка». Очень идейный, пишущий и вредный враг.
5. Диканский Дмитрий, пос. Яковлевка, ул. Красная, 12. Председатель дружковской ячейки ВО «Свобода».
6. Качур Владимир Васильевич, бывший зав.городоно, сейчас член «Просвита», перевел все школы г. Дружковки на украинский язык.
7. Островский Павел (22 года), г. Дружковка, ул. Новосибирская, 2/11. Журналист, учился во Львове.
8. Батык Денис Александрович, 09.02.1978г., г. Дружковка, ул. Ленина, д. 24, кв. 59. Депутат Дружковского совета, глава Дружковской ячейки БЮТ-Батькивщина.
9. Джуря Василина Евгеньевна – член церковной рады религиозной громады «Добрая весть»
10. Карпенко Владимир, ул. Театральная, 53 – член Дружковской ячейки ВО «Свобода».

125. Режим доступу: http://sensor.net.ua/resonance/302054/silno_nas_bili_vsego_dva_raza_a_potom_odindva_udara_v_den_nanosili_profylakticheski_rejisser_pavel_yurov

Пік викрадень у Донецьку прийшовся на період президентських виборів у травні 2015 року. Проведення цих виборів у місті організувати не вдалося, а відразу після них почалися збройні сутички. Як показують свідчення, наведені у даному звіті, голови та члени виборчих комісій, а також представники кандидатів, часто зазнавали незаконних арештів та затримань у Донецькій області.

Третя фаза захоплення в полон, що триває з початку літа 2014 року, відповідає періоду встановлення угруповань «ЛНР»/«ДНР» у якості фактичної влади регіону. З того часу ціла низка осіб стали жертвами викрадень та довільних затримань.

Репресивна політика «ЛНР»/«ДНР» проти цивільних має на меті наступне:

1. Нейтралізація потенційних «ворогів республік»: спрямована проти проукраїнських громадян, активістів, державних службовців, журналістів, представників іноземних та місцевих неурядових організацій, а останнім часом – волонтерів, що розвозять гуманітарну допомогу.
2. Дисциплінарні затримання: спрямовані проти затриманих у дисциплінарних цілях місцевих прихильників, що порушують встановлені правила проросійських озброєних осіб. Зараз ця категорія здається найбільш суттєвою в кількісному плані.
3. Здирництво та вирішення конфліктів особистого характеру: спрямовані проти бізнесменів, заможних людей та тих, кого заарештували в результаті доносу чи особистого конфлікту з представниками «ЛНР»/«ДНР».

2. Довільні затримання та захоплення в полон, здійснювані проукраїнськими силами

Свідчення про довільні затримання, вчинені добровольчими батальйонами та Збройними силами України, різняться, проте повідомлення про такі випадки існують відносно обох груп.

Дані ЦГС складаються зі свідчень щодо порушень батальйону «Айдар» на півночі Луганської області. Згідно зі свідченнями місцевих активістів, зібраними в ході спостережних місій ЦГС у період з грудня 2014 року до липня 2015 року, частина батальйону «Айдар», що зараз розташовується в Лисичанську (раніше – в Рубіжному, також Луганська область), пов'язана з кримінальним світом та місцевими фінансовими елітами північно-луганського регіону. Локалізуючись у регіоні зі складною мережею груп впливу, батальйон «Айдар» став інструментом у руках кримінальних еліт.

Валерія Бешенка – українського активіста, волонтера та колишнього мера міста Привілля – озброєні люди в балаклавах викрали із його власного офісу в Лисичанську 28 серпня 2014 року. Бешенко якраз збирався презентувати перед міською радою Лисичанська та загальними міськими зборами важливий звіт про захоплення міста сепаратистськими збройними силами та участь місцевої еліти у підтримці цього захоплення. Варто зазначити, що у звіті розглядалася роль представника місцевої еліти та дійсного члена українського парламенту Сергія Дунаєва. Озброєні викрадачі, в яких Валерій пізніше пізнав членів батальйону «Айдар», спочатку заявляли, що намагаються захистити його. Проте коли він відмовився з ними йти, йому примусово надягли на голову балаклаву і забрали силоміць. Його звільнили пізніше того самого дня після закінчення загальних міських зборів. Пізніше місцеві правоохоронці підтвердили Бешенку, що його викрадачі були членами батальйону «Айдар». За словами Бешенка, метою його короткого викрадення було тримати його подалі від засідання міськради в той день. Бешенко стверджує: «Це банда, що діє, прикриваючись іменем «Айдару», і пов'язана з політичними силами». Активіст підкреслює, що окремі учасники батальйонів не обов'язково могли розуміти, що їх використовують: один із викрадачів пізніше засвідчив, що він не погоджувався з командуванням щодо застосування практики викрадень¹²⁶.

¹²⁶. Інтерв'ю з ЦГС наприкінці червня 2015р. в місті Привілля (Луганська область).

За свідченням Віталія Шведова (раніше був проукраїнським активістом у Лисичанську, а зараз очолює цивільно-військову адміністрацію села Троїцьке, що біля передової в Луганській області), місцеві бійці «Айдару» брали участь у захопленні місцевого телеканалу «Акцент» після того, як місто було звільнено українською армією¹²⁷. Він підтвердив цю інформацію в інтерв'ю місцевому журналісту і заявив, що ту частину «Айдару» координував Байрамов, помічник згаданого вище депутата парламенту Сергія Дунаєва¹²⁸.

Межі між незаконним затриманням та законним арештом не завжди були чіткими для бійців з українського боку. Закон «Про боротьбу з тероризмом», прийнятий у 2003 році, забезпечує правову основу для арешту та затримання в рамках антитерористичних операцій (АТО) (див. вище). За законом, учасникам АТО дозволено затримувати та доправляти до міліції людей, підозрюваних у перешкоджанні здійсненню антитерористичної операції. У серпні 2014 року, згідно з законом, прийнятим українським парламентом¹²⁹, повноваження збройних сил, що проводять антитерористичну операцію, було розширено та переосмислено. Відтоді превентивне затримання особи, причетної до терористичної діяльності, може тривати понад 72 години до 30 діб за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні особою терористичної діяльності. Превентивне затримання може здійснюватися за рішенням Служби безпеки. Кримінальне розслідування має розпочатися одразу ж. Ні до, ні після серпня 2014 року, коли було внесено зміни до вищезазначеного закону, методи затримання українських військових не відповідали цим правовим рамкам. У декількох свідченнях згадуються такі випадки, як довільне затримання, затримання без участі правоохоронців, затримання на термін, довший за дозволений, відсутність кримінального розслідування чи звинувачень, застосування насильства та неналежні умови утримання під вартою.

У місті Дзержинськ Донецької області чоловіка, що надав свідчення на умовах анонімності, заарештували вдома 21 лютого 2015 року люди в балаклавах та без розпізнавальних знаків. Йому надали можливість зателефонувати і повідомити свою сім'ю про затримання тільки через п'ять днів. Після повернення додому він підтвердив, що військовим підрозділом, що його арештував, був батальйон «Січ» (підпорядкований Міністерству внутрішніх справ України та заснований у червні 2014 року). Вони мали намір перевірити його зв'язки з «ЛНР»/«ДНР». Згідно з його власними свідченнями, його не били, але зав'язали йому очі¹³⁰.

Неурядова організація «Восток SOS» зареєструвала 40 випадків довільного затримання цивільних осіб українськими силами. Неурядова організація «Блакитний птах» повідомляє про 57 випадків зникнень (проте ця цифра не обов'язково дорівнює кількості незаконних затримань) цивільних осіб на території під контролем України. Як зазначено вище, багато інформації про поточний та непередбачуваний конфлікт на цій території знаходиться поза доступом.

Однією з неофіційних цілей викрадень з боку українських сил є можливість пізніше обміняти цих полонених на полонених з боку «ЛНР»/«ДНР». Ці обміни не завжди проводяться Службою безпеки України офіційно і іноді організовуються на місцевому рівні.

127. Інтерв'ю з ЦГС у січні 2015р. в Лисичанську (Луганська область).

128. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=0336aVsbwhs>. – 13 жовтня 2014р.

129. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1630-18>

130. Спілкувався з ЦГС по телефону в липні 2015р.

Б. КАТУВАННЯ ТА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ

Невибіркове застосування насильства проти ув'язнених, цивільних осіб із груп ризику та випадкових мирних жителів є розповсюдженою характерною рисою збройного конфлікту в Україні. У цьому випадку факторами, що ще більше ускладнюють це явище, виступають неясність статусу конфлікту та задіяних у ньому збройних сил, а також відсутність з боку воюючих сторін розуміння їхніх зобов'язань у відповідності до спеціального законодавства. Учасники бойових дій з обох боків, як правило, частіше звертаються до місцевих правил, введених їхніми командирами, ніж до національного законодавства чи міжнародного гуманітарного права. Таким чином, рівень насильства значно залежить від людського фактора та правової підготовки цих командирів.

1. Ситуація з боку т.зв. ЛНР/ДНР

Майже у кожному випадку арешту, про який стало відомо ЦГС, жертви описують застосування фізичного чи психологічного насильства з боку нападників.

Олександра Чернова, 1976 року народження, анестезіолога і блогера з міста Єнакієво, викрали 26 червня 2014 року. Він наполягає, що це сталося через те, що він працював журналістом на «Остров», місцевий проукраїнський російськомовний вебсайт. Спочатку викрадачі привезли його у військовий табір, де били протягом години, а потім погрожували вбивством і перевезенням у Слов'янськ, що на той час був центром для незаконного утримання полонених «ДНР». Олександр згадує: *«Ігор Гіркін особисто вдарив мене кілька разів і оголосив вирок: «Копати траншеї». Мене одразу ж забрали в Черевківку, що під Слов'янськом, де я провів близько чотирьох днів»*. Спочатку його посадили у яму в землі, зав'язавши за спиною руки. Потім Чернова і ще приблизно сотню інших в'язнів змусили копати траншеї та виконувати іншу роботу на передовій. В ув'язненні Чернов провів 10 днів, після чого йому вдалося втекти під час виходу бойовиків «ДНР» зі Слов'янська та переміщення в Донецьк на початку липня 2014 року¹³¹.

У звіті, що був оприлюднений у вересні 2015 року, коаліція неурядових правозахисних організацій посилається на карту, опубліковану державною Службою безпеки України у жовтні 2014 року. На цій карті позначено сім населених пунктів Донецької та Луганської областей, де знаходяться 26 місць незаконного утримання військових та цивільних ув'язнених. Аналіз даних дослідження свідчить про те, що кількість місць позбавлення волі на територіях під контролем «ДНР» та «ЛНР» значно більша за наведену вище. Фактично на території Донбасу, що знаходиться поза контролем українського уряду, існує дуже розгалужена мережа неофіційних місць позбавлення волі різного типу, контрольованих різними учасниками подій¹³².

Умови утримання переважно дуже погані. Усі респонденти, крім одного – журналіста, чії професійні навички викрадачі використовували у власних цілях, утримуючи його в порівняно кращих умовах, – повідомили, що їх тримали в недостатньо великих за розміром підвалах адміністративних будівель без світла та без доступу свіжого повітря.

Проте прояви насильства не обмежуються жорстоким поводженням та побиттям під час допитів. Багато свідків були жертвами різного роду катувань.

131. Олександр Чернов дав інтерв'ю ЦГС у вересні 2014р.

132. "Surviving hell: testimonies of victims on places of illegal detention in Donbas, Justice for Peace in Donbas". – Коаліція організацій з прав людини. – Вересень 2015р. - Гельсінський фонд з прав людини. – Режим доступу: <http://www.osce.org/odihr/185431?download=true>

Одне з місць незаконного позбавлення волі в місті Костянтинівка (Донецька область) у підвалі будівлі міськвиконкому, захопленої озброєними бійцями так званої ДНР 28 квітня 2014 року. Фотографію зроблено у грудні 2014р. Джерело: ЦГС.

Володимир Семистяга – 65-річний професор історії, видавець і громадський активіст. Його затримали в Луганську 23 червня 2014 року і протримали в ув'язненні 55 днів. Протягом цього часу йому погрожували вбивством. Він також став жертвою кількох інсценованих страт і був змушений дивитися на те, як його наглядачі катують інших в'язнів. Протягом перших тижнів позбавлення волі його неодноразово били під час допитів, катували електричним струмом, гасили на його шії цигарки та змушували носити протигаз із закритими отворами для доступу повітря. За словами жертви, способи застосування катувань та побиття були напівпрофесійними¹³³.

Ці та інші свідчення, зібрані ЦГС та партнерами, вказують на те, що катування під час ув'язнення застосовуються не спонтанно та імпровізовано, а систематично і згідно з планом.

Найчастіше використовувані види катувань наведено нижче.

Інсценування страти з метою заподіяння психологічного тиску

Цей метод широко розповсюджений у різних місцях позбавлення волі. Свідчення такого характеру надходять із різних місць, наприклад, Донецька, Макіївки та Слов'янська (до того як українські сили відновили над ним контроль у липні 2014 року). У деяких випадках перед жертвою з зав'язаними очима навіть зачитували смертний вирок, а потім робили кілька пострілів над її головою. Про такий випадок розповідала одна затримана жінка, Ольга, яку захопили в полон за участь у виборчому процесі під час президентських виборів в Україні (травень 2014 року)¹³⁴.

Інсценування розстрілу також застосовувалося під час ув'язнення Геннадія Лисенка, чоловіка, що брав участь у евакуації цивільного населення з охопленого війною Слов'янська. Його викрали разом із його другом, який також допомагав у процесі евакуації, організованому місцевою протестантською спільнотою¹³⁵.

Застосування ножів та ріжучих інструментів

Повідомляється, що затриманим завдають ножових поранень, особливо під час допитів.

24-річного Б. викрали із власного офісу в Донецьку у травні 2014 року. Він не був власне активістом, але регулярно ходив на проукраїнські мітинги. У ході допиту його наглядач попросив медсестер, що знаходилися в кімнаті, передати йому скальпель, і використав його, щоб вирізати свастику на спині Б., звинувативши потім у «фашизмі» та приналежності до «Правого сектора». Крім того, юнакові повиривали нігті на пальцях рук¹³⁶.

Федір та Ганна, пара, чий випадок було детально розглянуто в минулорічному звіті Amnesty International¹³⁷, дали інтерв'ю ЦГС невдовзі після звільнення з полону. Ганна повідомила, що під час допиту все її тіло – руки, ноги та груди – порізали ножом. Федір має дуже глибоку рану на передпліччі¹³⁸.

133. Володимир Семистяга дав інтерв'ю ЦГС.

134. Ольга дала інтерв'ю ЦГС у червні 2014р. в Києві; більше про цей випадок можна знайти за посиланням: <http://www.kasparov.ru/material.php?id=53A3E25100278>

135. Обидва дали інтерв'ю ЦГС у червні 2014р. у Слов'янську у ході спільної місії ЦГС та представників російської організації з прав людини «Меморіал»

136. Інтерв'ю з ЦГС у вересні 2014р. в Києві.

137. Abductions and Torture in Eastern Ukraine. – 2014р. – Режим доступу: https://www.amnesty.nl/sites/default/files/public/ukraine_briefing_formatted_-_final.pdf

138. Інтерв'ю з ЦГС у червні 2014р. в Києві; більше про цей випадок можна знайти за посиланням: <http://www.kasparov.ru/material.php?id=53A3E25100278>

Застосування електричного струму

Жертви з різних місць незаконного позбавлення волі часто повідомляли ЦГС та інших спостерігачів про такі методи¹³⁹.

Українського журналіста Сергія Шаповала утримували під вартою з 29 квітня по 19 травня 2014 року в Донецьку. Шаповал намагався «проникнути» в батальйон «ДНР», але «вербувальники» знайшли його журналістське посвідчення, і його «статус» з новобранця змінився на в'язня. Він розповів, що окрім інших катувань, яким його піддавали під час допитів, особи, що захопили його, клали вогку тканину йому на плече та застосовували електрошоковий пристрій. Його рука й досі не відновилася від наслідків цих катувань¹⁴⁰.

Олександра, 19-річного студента з Луганська, затримали 12 червня 2014 року в Луганську неподалік від власної квартири. Він розповів, що на ньому електричний струм застосовували декілька разів, поки його родичам не вдалося заплатити наступного дня викуп¹⁴¹.

Інші види катувань та жорстокого поводження

Одним із найвідоміших випадків, що широко висвітлювався в ЗМІ, є справа Ірини Довгань, 52-річної жінки з Ясинуватої, яку у вересні 2014 року арештували за проукраїнські погляди, які бійці «ДНР» виявили на її сторінці у мережі Facebook. Ірину побили, а потім прив'язали до електричного стовпу та загорнули в український прапор, прикріпивши до грудей табличку такого змісту: «Вона вбиває наших дітей. Агент карателів»¹⁴².

Ольга, про яку йшлося вище, жінка середнього віку, що працювала в українській виборчій комісії, потрапила під арешт 22 травня 2014 року та провела в ув'язненні п'ять днів з заклеєними скотчем очима. Вона згадує завдані їй психологічні знущання, що включали не лише інсценування страт, але й звуки того, як катували людей навколо неї: «Найстрашнішим було слухати, як вони били інших. І цей звук розмотування скотча. Розмотування, розмотування, розмотування». Вона також згадує, що «там був чоловік, що з самого початку був з нами в автомобілі [...] Його били до тих пір, поки він не зізнався, що належав, до «Правого сектора». Потім мене знову вивели. Вони приставили автомат до його голови і попросили доступ до «золотої» банківської карти»¹⁴³.

Ганна, про яку згадувалося раніше, також розповіла, що її змусили написати «Я люблю Донбас» власною кров'ю¹⁴⁴.

Фізичне та психологічне катування зазвичай застосовується на стадії допиту, після чого наглядачі певний час (від кількох днів до кількох місяців) тримають в'язнів у підвалі до моменту обміну або звільнення після виплати викупу. Проте колишні в'язні розповідають, що іноді їхні викрадачі втрачали контроль і били та катували ув'язнених без жодних допитів.

139. Пережившие ад: свидетельства жертв о местах незаконного лишения свободы на Донбасе. — 2015. — Звіт, підготований коаліцією організацій з прав людини «Справедливість заради миру» та Гельсінським фондом з прав людини. — Режим доступу: <http://khp.org/files/docs/1444128406.pdf>

140. Інтерв'ю з ЦГС у червні 2014р. в Києві; більше про цей випадок можна знайти за посиланням: <http://www.kasparov.ru/material.php?id=53A3E25100278>

141. Інтерв'ю з ЦГС у березні 2015р. в Києві.

142. Режим доступу: http://www.nytimes.com/2014/08/26/world/europe/russia-ukraine.html?_r=1

143. Ольга дала інтерв'ю ЦГС у червні 2014 року в Києві. Більше можна знайти за посиланням: <http://www.kasparov.ru/material.php?id=53A3E25100278>

144. Інтерв'ю з ЦГС у червні 2014р. в Києві.

2. Ситуація з боку проукраїнських сил

Звинувачення в катуваннях та жорстокому поводженні переважно висловлювалися на адресу добровольчих батальйонів, а особливо – батальйону «Айдар» (у підпорядкуванні Міністерства оборони) та батальйону «Торнадо» (у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ).

У статті, опублікованій в українському онлайн-журналі TheInsider.ua, боєць батальйону «Айдар» повідомляє, що побиття в'язнів було звичайною практикою¹⁴⁵.

Колишній боєць батальйону «Торнадо», що дав інтерв'ю ЦГС на умовах анонімності, підтверджує, що застосування насильства під час допиту вважається нормальним: *«Так, ми затримуємо людей. Це наша робота. Це незаконно, але всі наші батальйони незаконні. Якщо ми запідозрили когось у чомусь, то можемо застосувати тиск»*¹⁴⁶.

Той самий респондент наводить паралель між цими насильницькими методами допиту та незаконними методами, що застосовують проти затриманих в українській міліції: *«Це методи катування звичайного відділка міліції»*¹⁴⁷.

В цілому отримати інформацію та підтверджені дані за цими фактами складно, хоча відкриті джерела часто роблять посилання на них, а також на порушення, вчинені представниками деяких інших батальйонів, таких як «Азов» чи «Правий сектор».

Неурядова організація «Восток-SOS» повідомляла, що 1 липня 2014 року 17-річний хлопець родом із Красноармійська (Донецька область), подорожував на автобусі з Дніпропетровської області до Донецької. Під час зупинки на українському блокпості його заарештували і утримували під вартою на військовій базі батальйону «Азов» у Донецькій області (точне місце невідоме) більше п'яти місяців до початку грудня 2014 року. За словами його матері, яка спілкувалася з ЦГС¹⁴⁸, батальйон «Азов» ув'язнив її сина, хоча формально не висунув йому звинувачень у жодному злочині. Мати Ігоря нічого не знала про сина, незважаючи на звернення до всіх можливих установ в Україні та представників т.зв. ДНР і ЛНР. Тільки після звільнення стало відомо, що Ігоря тримали в ямі в землі, а потім використовували як раба для риття траншей. Хлопця били по голові, ребрах та ногах. Викрадачі зробили два татування на його передпліччях, одне з фразою «Краще померти, ніж жити в страху», а друге – «Зроблено в СССР»¹⁴⁹. У грудні 2014 року Ігоря обміняли як бійця «ЛНР» (під фіктивним прізвищем мертвого бійця) і привезли спочатку в Луганськ, а потім у Донецьк. Тут відбулася спроба знову незаконно його затримати, цього разу це намагалися зробити представники «ДНР». На щастя, в донецькій «комендатурі» Ігор зустрівся з кимось, хто знав його батька. За словами матері Ігоря, саме з цієї причини його відпустили порівняно швидко, не затримавши і не звинувативши у шпигунстві. Ігорю було завдано значної психологічної травми, що призвела до постійного головного болю та нападів агресії. У вересні 2015 року Ігор не зміг продовжити навчання і був змушений звернутися за допомогою до психологів. Ігор та його сім'я відмовилися йти в поліцію, сказавши, що вони «не вірять у систему правосуддя і бояться переслідувань за таке звернення».

Під час інтерв'ю мати Ігоря повідомила ЦГС про три інші випадки викрадення осіб, імовірно скоєні українськими силами. За її словами, Євген Колесов (17 років), Євген Косоухов (приблизно 26 років) та Гресь (ім'я невідоме, приблизно 20 років) вважаються зниклими безвісти. Всі вони проживали

145. Режим доступу: <http://www.theinsider.ua/politics/54a9af9fa9f76/>

146. Спілкувався з ЦГС у липні 2015р. по телефону.

147. Там само.

148. Спілкувалася з ЦГС у вересні 2015р. по телефону.

149. Представник неурядової організації «Восток-SOS» дав інтерв'ю ЦГС у червні 2015р. в Києві.

у Красноармійську (Донецька область), що знаходиться на території під контролем українського уряду.

В. ПОЗАСУДОВІ, СУМАРНІ ТА ДОВІЛЬНІ СТРАТИ

У контексті даного конфлікту дуже складно оцінити масштаби страт, що проводяться без застосування належних правових процедур та без надання жертвам дозволу використання їхнього права захищати себе. Існуючі дані базуються на свідченнях людей, що стали свідками страти, не знаючи жертву особисто, або на випадках, коли жертв було знайдено мертвими та ідентифіковано. Проте у більшості випадків належне розслідування провести неможливо, а тому й неможливо поки що навести жодну кількісну оцінку.

1. Ситуація з боку т.зв. ЛНР/ДНР

На територіях під контролем «ЛНР»/«ДНР» випадки зникнення цивільних осіб, чий тіла потім знаходили з ознаками насильницької смерті, відбувалися часто, від початку збройного конфлікту. Жертвами страт переважно стають заручники та довільно затримані особи. Страчені в основному належать до категорії переслідуваних осіб – релігійних меншин, проукраїнських волонтерів чи активістів.

17 квітня 2014 року члена міської ради Горлівки Володимира Рибак викрали невідомі особи після його спроби відновити національний прапор на будівлі районної ради у Горлівці (Донецька область). Його тіло разом із тілом 19-річного студента Юрія Поправка, на якому були ознаки катувань, знайшли у притоці річки Сіверський Донець недалеко від міста Слов'янськ. Служба безпеки України оприлюднила запис телефонного дзвінка, який може слугувати доказом того, що до вбивства Рибак були причетні «група Стрелкова», що діяла в Донецькій області, та громадянин Російської Федерації полковник Головного розвідувального управління Ігор Безлер (позивний «Бес»). Згідно із перехопленим дзвінком від 17 квітня 2014 року, Безлер дав самопроголошеному керівнику міліції Горлівки наказ нейтралізувати Рибак. Водночас, Безлер наказав члену свого угруповання, російському військовослужбовцю, викрасти Рибак, посадити його в авто, відвезти у зазначене місце та застосувати проти нього фізичне насильство¹⁵⁰.

8 червня 2014 року після святкової служби у неділю Святої Трійці у Преображенській церкві міста Слов'янськ проросійські бойовики затримали чотирьох членів церкви – двох дорослих синів пастора Рубена та Альберта Павенків та двох дияконів церкви Віктора Брадарського та Володимира Величка. Чоловіків привезли до колишнього управління Служби безпеки України у Слов'янську, жорстоко били, а в подальшому позбавили життя. Їхні тіла було знайдено у братській могилі неподалік від місцевої дитячої лікарні після того, як українські сили повернули контроль над містом¹⁵¹.

22 червня 2014 року зник Іван Рєзниченко, місцевий депутат міста Соледар Луганської області та голова місцевої профспілки гірників. Через сім місяців його тіло знайшли у старій покинутій шахті. Розслідування, проведене його другом та колегою Романом Махником (який і знайшов тіло), вказує, що депутата, імовірно, викрав та вбив представник збройного угруповання «ДНР» після того, як Рєзниченко на сесії міської ради заявив, що має список місцевих сепаратистів (було при цьому невідомо, чи він насправді мав цей список). Сім'я Рєзниченка не задоволена розслідуванням, проведеним місцевими правоохоронними органами, стверджуючи, що вони намагаються приховати особи вбивць¹⁵².

150. Інтерв'ю ЦГС з Оленою Рибак, дружиною Володимира Рибак, відбулося у листопаді 2014 р. в Києві.

151. Спільний звіт ЦГС та Міжнародного партнерства з прав людини про переслідування з релігійних причин.

152. Випадок задокументовано ЦГС у березні-травні 2015р. у Соледарі Донецької області; більше про цей випадок можна знайти за посиланнями: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26881639.html>; <http://www.radio-svoboda.org/content/article/27010463.html>

ПРИГОВОР

ИМЕНЕМ ДНР

22 июня 2014 года

г.Славянск

Военно-полевой трибунал Донецкой народной республики в составе:

Председательствующего:

Нос,

членов трибунала:

Балу,

Седого,

с участием обвинителя:

Трифона,

защитника:

Адвоката

при секретаре

Зубре,

рассмотрев в закрытом судебном заседании в помещении Славянского ГО ДНР дело по обвинению

Г.Р., Г.

прож.:

; студента 1-го курса института

; не судимого;

УСТАНОВИЛ:

обвиняется в совершении преступлений, предусмотренных ст.ст.115, ч.1, 121 ч.1 УК Украины при следующих обстоятельствах.

02.06.2014 года, являясь членом, с целью проведения диверсионной операции, в 18.00 прибыл в г.Краматорск Донецкой области. Оттуда, получив задание на проведение диверсионной операции от старшего группы, выдвинулся с на машине последнего в район блокпоста НОД ДНР, находящегося на выезде из Краматорска в сторону г.Дружковск. Он должен был вести учет лиц, машин, бронетехники, проходящих через пост, а также совершить нападение на гражданских лиц в районе блокпоста. Примерно в 23.00 увидел в районе указанного поста двух мужчин, личность которых до настоящего времени не установлена, т.к. документы у них отсутствовали. Подсудимый принял решение напасть на них с целью причинения неизвестным телесных повреждений. В процессе нападения умышленно, сознавая преступный характер своего деяния, обладая навыками ведения ножевого боя, с целью умышленного убийства одного лица и причинения тяжких телесных повреждений другому, нанес при помощи ножа неустановленным лицам телесные повреждения, в виде множественных ножевых ранений. В результате причинил смерть одному из мужчин и тяжкие телесные повреждения другому.

Подсудимый свою вину в предъявленном ему обвинении признал и показал, что 27.01.2014 года записался в Хотел бороться против русских и чеченских террористов на территории Донецкой области, отдать долг Родине. В середине мая 2014 в получил приказ от старшего группы выехать в г.Краматорск. Заданья – вести учет людей, машин, бронетехники проходящих через блокпосты ополчения. В его группе 7 человек. Позывные: мой позывной – , остальных – . Каждому ставилась индивидуальная заданья. Его действия курировал старший группы – , передвигался на ВАЗ 2109 светло-зеленого цвета. Салон заводской. Заданья панель чистая. Ножевым боем занимался самостоятельно. Командир

сотни об этом знал. «Работать» должен был ножом. Занятия по подготовке проводил инструктор – украинец в лагере в лесу в течение месяца. Учили ориентироваться на местности, оставаться незамеченным. Тренировалось до 20 человек. Русик высадил его в районе поста и поехал назад. Он фиксировал машины и людей в уме и по телефону должен был передавать. Ночью около 23.00 его «переклинило» - он напал на двух мужчин, гражданских лиц, и причинил им ножевые ранения.

На вопрос Балу, шел ли убивать жителей Донбасса и прошел ли для этого диверсионную подготовку, утвердительно кивнул головой.

Анализируя собранные по делу доказательства в их совокупности, трибунал приходит к убеждению, что вина подсудимого в инкриминируемых ему преступлениях доказана полностью.

На основании изложенного, руководствуясь ст.369-371, 373,374 УПК Украины,-

ПОСТАНОВИЛ:

Признать виновным в совершении преступлений, предусмотренных ст.ст.115, ч.1, 121 ч.1 УК Украины и приговорить его к исключительной мере наказания - смертной казни через расстрел.

Председательствующий:

Судьи:

экз.1

ШТАБ
ополчения ДНР в г.Славянске

ПРИКАЗ

Настоящим объявляю, что приговором военно-полевого трибунала ополчения ДНР от 22.06.2014 года за умышленное убийство и причинение тяжких телесных повреждений на основании Указа Президиума Верховного Совета СССР «О военном положении» от 22 июня 1941 года приговорен к исключительной мере наказания - смертной казни через расстрел житель г. член «

Приговор приведен в исполнение.

Предупреждаю всех бойцов и командиров ополчения ДНР, а также жителей г.Славянска и Славянского района о том, что любые тяжкие преступления, совершенные в зоне военных действий и далее будут караться решительно и беспощадно.

Командованием ополчения ДНР и в дальнейшем будут пресекаться любые попытки нарушения уголовного законодательства на территории г.Славянска и Славянского района. Наказания за преступления будут неотвратимы, независимо от статуса и заслуг преступника.

Командующий ополчением ДНР
Полковник Штаб И.И.Стелков.

22.06.2014 года

Вирок, виголошений військовим «судом» так званої ДНР 22 червня 2014 року під час закритого судового засідання, що засуджує студента до смертної кари за приписувані йому диверсійну діяльність і вбивство. Документи надала Євгенія Закревська. Їх було отримано у ході місії із встановлення фактів, організованої за участі ЦГС влітку 2014р.

У Слов'янську, який ще перебував під контролем «ДНР» у 2014 році, влада проросійських бойовиків створила квазі-суди для інсценування судових засідань, протягом яких і виносилися рішення про страти. У ході моніторингової місії до Слов'янська було знайдено і оприлюднено документи з вироками цих інсценуваних засідань¹⁵³. Процедурні формальності таких засідань є недостатніми, щоби вважати їхній результат законним судовим рішенням.

За даними розслідування, проведеного журналістом Крістофером Міллером, 31-річного жителя Слов'янська було засуджено до страти через розстріл після того, як він украв пару штанів та дві сорочки із будинку сусіда. Смертний вирок серед інших підписав російський командир Ігор Гіркин (Стрелков). У якості правової підстави документ посилається на Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про військовий стан» від 22 червня 1941 року¹⁵⁴.

2. Ситуація з боку проукраїнських сил

Перші випадки страти цивільних осіб проукраїнськими силами було оприлюднено у листопаді 2014 року, вони стосувалися бійців батальйону «Айдар».

7 листопада 2014 року луганські правоохоронці повідомили про виявлення трьох тіл чоловіків із ознаками насильницької смерті у підвалі будинку у контрольованому Україною Старобільську. Розслідування виявило, що всіх трьох було викрадено у місті Северодонецьк 3 листопада 2014 року, перевезено до Старобільська і вбито. У цих вбивствах звинуватили бійців батальйону «Айдар», що діяли в тому районі. Станом на вересень 2015 року речник Міністерства внутрішніх справ у Луганській області Тетяна Погукай повідомила, що розслідування за фактом цих смертей завершено, а справу передано до суду.

ЦГС також отримав інформацію про причетність до вбивств окремих бійців батальйону «Айдар» від українського адвоката Євгенії Закревської. Закревська веде справу викрадення і вбивства подружньої пари, що сталися у Щасті (Луганська область) у лютому 2015 року. Тіла подружжя знайшли у липні 2015 року. Родичі вбитої пари підозрюють, що злочин було скоєно окремими бійцями «Айдару», які раніше – у серпні 2014 року – також скоїли збройний напад на будинок цієї сім'ї. Тоді вони увірвалися в дім, вистрілили в жінку та вкрали гроші, мобільні телефони і автомобілі. На них не було жодних розпізнавальних знаків, але родичі впевнені, що то були бійці «Айдару», «бо у Щасті інших батальйонів немає». Прикметно, що після цього першого нападу представники міліції боялися реєструвати заяву про злочин. Станом на вересень 2015 року одному бійцю батальйону «Айдар» було висунуто офіційні звинувачення в цій справі. Інших учасників нападу наразі ідентифікувати не вдалося.

У ході моніторингових місій ЦГС отримав інформацію також про підозрілу смерть бійця «Айдару», що не була безпосередньо пов'язана з військовими діями і сталася на військовій базі «Айдару» в Лисичанську (Луганська область).

26 березня 2015 року на військовій базі «Айдару» в місті Лисичанськ було вбито бійця «Айдару» Дмитра Шабрацького (1987 року народження). Згідно з копіями документів, що надійшли до ЦГС, слідчий місцевого відділку міліції офіційно заявляв, що це було самогубство. Проте в копіях документів, отриманих ЦГС від сім'ї Шабрацького, зазначено, що судмедексперт виявив *«проникаюче вогнепальне поранення голови з множинними переломами кісток черепа та обличчя»*. Дмитра було вбито пострілом із автомата Калашникова та вибухом гранати. За словами слідчих, він завдав собі цих поранень самостійно. Батьки Шабрацького водночас стверджують, що фактичний командир батальйону «Айдар» у Лисичанську Ігор Радченко причетний

153. Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/zakrevskaya/543addc566bb5/>; <http://mashable.com/2014/07/10/evidence-of-execution-trial-discovered-in-the-rubble-of-rebel-headquarters-in-ukraine/>

154. Режим доступу: <http://mashable.com/2014/07/10/evidence-of-execution-trial-discovered-in-the-rubble-of-rebel-headquarters-in-ukraine/>

вул. Богомольця, 10, м. Київ, 01024,
тел. 256-0333, www.centrmia.gov.ua

25 серпня 2015 року № 13М-213зі

На № 266 від 14.08.2015

Голові правління ГО
«Центр Громадських Свобод»
Матвійчуку О.

вул. Басейна, 9-Г, оф. 25,
м. Київ,
01004

У Головному слідчому управлінні Міністерства у межах компетенції розглянуто Ваш інформаційний запит про надання інформації щодо наявності або відсутності у слідчих підрозділах органів внутрішніх справ кримінального провадження, яке відкрито за фактом захоплення представниками незаконних збройних формувань території Лисичанського скляного заводу, у зв'язку з чим. повідомляємо.

02.07.2014 СВ Лисичанського міського відділу ГУМВС України в Луганській області відкрито кримінальне провадження за фактом пошкодження невідомими особами майна ПАТ «Лисичанський скляний завод «Пролетарій» під час проведення АТО на території м. Лисичанська за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 194 (Умисне знищення та пошкодження майна) КК України.

В подальшому, вказане кримінальне правопорушення перекваліфіковано з ч. 2 ст. 194 КК України на ч. 2 ст. 258 (Терористичний акт) КК України.

Крім того, 21.08.2014 СВ Лисичанського МВ відкрито кримінальне провадження за фактом учинення на території ПАТ «Лисичанський скляний завод «Пролетарій» бойових дій, а саме: пошкодження майна зазначеного заводу в результаті артобстрілу за ч. 2 ст. 258 КК України.

23.09.2014 вказані кримінальні провадження об'єднані в одне, яке відповідно до ст. 216 (Підслідність) КПК України направлено до слідчого відділу Управління Служби безпеки України в Луганській області за підслідністю.

Разом з тим, повідомляємо, що заяв і повідомлень про можливе захоплення ПАТ «Лисичанський скляний завод «Пролетарій» до слідчих підрозділів ГУМВС України в Луганській області не надходило та перевірок за даним фактом не здійснювалося.

Заступник начальника

І.В. Цюприк

novis. Bzime
cin. originis J. deans P. A.

Офіційна відповідь Міністерства внутрішніх справ України на запит ЦГС, направлений 14 серпня 2015р..

до смерті їхнього сина¹⁵⁵. Цю думку розділяє дівчина Шабрацького, яка стверджує, що була свідком конфліктів між Дмитром та його командиром з приводу деяких дій батальйону, які Шабрацький вважав зловживанням¹⁵⁶. ЦГС намагався зв'язатися з колишніми колегами Шабрацького по батальйону, але спроби виявилися неуспішними. Більшість із них отримують погрози і не хочуть зустрічатися з правозахисниками, аби обговорити подробиці смерті Шабрацького¹⁵⁷. Проте більшість із них підтверджують, що цей підрозділ «Айдару» порушує права цивільного населення, називаючи ці порушення однією з причин, чому вони вирішили перейти до іншого батальйону. Зараз справу Шабрацького розслідують місцеві правоохоронні органи Лисичанська, хоча вона мала би розслідуватися військовою прокуратурою, зважаючи на те, що на місцевих представників міліції дуже легко вплинути. Усі листи від батьків Шабрацького щодо потреби перевести справу з місцевого рівня на вищий було проігноровано. Відсутність волі з боку місцевих правоохоронних органів Лисичанська щодо розслідування певних справ є очевидною ще й завдяки тому, що вони, судячи з усього, намагаються приховати той факт, що під час окупації Лисичанська місцевий склозавод (який, за повідомленнями журналістів, на 65% належить особі, що займає посаду члена українського парламенту, С. Дунаєву) був перетворений на базу одного з найбільших угруповань бойовиків під керівництвом Олексія Мозгового. Тут зберігалося багато військової техніки, зброї, сюди ж для побиття і катувань привозили полонених¹⁵⁸. В офіційній відповіді на запити ЦГС Міністерство внутрішніх справ стверджує, що жодної інформації про таке захоплення склозаводу в Лисичанську до них не надходило. І це попри те, що ця будівля була на той час найбільшою військовою базою в місті та найбільшим місцем утримання цивільних полонених.

Правозахисний адвокат Євгенія Закревська також повідомила ЦГС про справу, що стосується батальйону «Київ-2».

Володимира Наздричкіна (1965р.н.) було заарештовано бійцями батальйону «Київ-2» на блокпості у Волновасі (Донецька область) у листопаді 2013 року. За наявною інформацією, його обікрали, катували і вбили на блокпості встановлені особи: Ярослав Коваленко, Богдан Войцехівський (командир батальйону) та В'ячеслав Кряж. Автомобіль жертви підірвали, щоб приховати сліди злочину.

За словами Дмитра Цветкова¹⁵⁹, колишнього добровольця батальйону «Київ-2», бійці батальйону були причетні принаймні до трьох таких злочинів. Серед них, імовірно, може бути вбивство двох солдатів 72-ї бригади (Віктор Петренко, 1974р.н., викрадений 22 листопада 2014р., та Сергій Костаков, 1972р.н., знайдений мертвим у липні 2015р.) та викрадення у листопаді 2014 року двох цивільних волонтерів, Галини Обруч (1952р.н.) та Анатолія Обруча (1950р.н.).

155. Інтерв'ю з ЦГС у червні 2015 р. у Привіллі (Луганська область).

156. Інтерв'ю з ЦГС у серпні 2015 р. в Києві.

157. Спілкувалися з ЦГС по телефону у серпні 2015р.

158. Більше можна знайти у звіті ЦГС «The "Chemical Triangle" of the Region of Luhansk during the occupation: hostages, tortures and extrajudicial executions». – Режим доступу: http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/07/7_zvitfinal-all-engl.pdf.

159. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=x4kCIZYN850>

Г. НЕДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ РОЗСЛІДУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЯХ ПІД КОНТРОЛЕМ УРЯДУ

Розслідування порушень прав людини на Донбасі на територіях, що знаходяться під контролем українського уряду, складно назвати прозорими, незалежно від того, скоїли ці порушення представники української сторони чи проросійської. Навіть у Слов'янську, що є найвідомішим місцем (хоч і не єдиним) незаконного позбавлення волі, справи не зосереджені в руках однієї слідчої групи¹⁶⁰, що шкодить ефективності розслідування.

Іншим прикладом є Лисичанськ: є підстави стверджувати, що незадовільні результати розслідувань діяльності місцевих збройних угруповань «ЛНР» пов'язані із впливом, який ці групи досі зберігають у регіоні. Наприклад, відповіді Міністерства внутрішніх справ та Служби безпеки України на запити ЦГС щодо розслідування за фактом використання лисичанського склозаводу у якості місця незаконного позбавлення волі, свідчать про те, що правоохоронці ще навіть не оглянули саме місце. Ці працівники правоохоронних органів пояснили це, посилаючись на відсутність заяв з боку жертв викрадень. Проте Антоніда Мельникова (на яку є посилення у частині II.A.4 цього звіту) заперечує це, стверджуючи, що місцева поліція зареєструвала її свідчення, правда тільки через півтора роки після її звільнення з полону і після громадського тиску на правоохоронні органи з вимогою розслідування таких справ.

¹⁶⁰. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=AJ9ykBicqJs>

ВИСНОВКИ: ТЕРМІНОВА НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ

Цивільне населення на Донбасі знаходиться під перехресним вогнем і, водночас, є об'єктом переслідування з боку учасників бойових дій. Війна спричинила у Східній Україні гуманітарну кризу, в якій цивільне населення страждає від грубих порушень прав людини та норм міжнародного гуманітарного права з боку всіх сторін конфлікту.

На територіях, контрольованих т.зв. ДНР та ЛНР такі злочини як довільне затримання та захоплення в заручники, відбуваються часто. Цивільне населення постійно знаходиться в небезпеці потрапити під арешт чи в полон до збройних угруповань, що контролюють ці території. У більшості випадків довільне затримання цивільних осіб відбувається з політичних або дисциплінарних причин. У свою чергу, мотивом для захоплення в заручники є отримання прибутку, і об'єктами таких злочинів стають зокрема заможні особи. Під арештом ці люди систематично зазнають катувань і жорстокого поводження. Свідчення та документальні докази демонструють жахливі методи катувань, до яких вдаються збройні формування, включаючи застосування ножів, електричного струму, побиття, психологічних знущань через інсценування страти, сексуальне насильство тощо. Після звільнення цивільних осіб із довільного ув'язнення дехто з них дає свідчення про те, через що їм довелося пройти, але багато хто досі залишається серед зниклих безвісти. Окрім того, на цих територіях знаходять мертві тіла, і цей факт доводить, що деяких довільно затриманих осіб зрештою страчують.

Попри хаотичність та численність задіяних учасників, наші дані вказують на те, що збройні угруповання займаються систематичним переслідуванням окремих категорій осіб, а саме: громадян із проукраїнськими поглядами, волонтерів та журналістів, меншин, представників релігійних спільнот та державних службовців. Систематичне переслідування цих цивільних осіб відбувалося від початку конфлікту. Під час утримання під вартою катування застосовуються систематично, організовано та заплановано.

Докази, зібрані ЦГС спільно з партнерами, вказують на високий рівень контролю та відповідальності з боку Росії за збройні дії на Донбасі. Добірка справ демонструє безпосередню участь у цих діях російських військових, що підкріплюється свідченнями в'язнів, які контактували з російськими офіцерами. Це твердження також підтверджується фактом існування українських військовополонених, яких було перевезено до Росії для подальших допитів представниками російської регулярної армії.

Аналогічні злочини, хоча й у інших масштабах, відбуваються і на територіях, контрольованих Україною. Тут цивільним також загрожує незаконне затримання українськими силовиками чи добровольчими батальйонами. Деякі з цих батальйонів несуть безпосередню відповідальність за вчинення тяжких злочинів проти цивільних осіб, включаючи катування та позасудові страти.

З особливою тривогою необхідно підкреслити очевидну нездатність української влади провести розслідування та запобігти вчиненню тяжких злочинів, скоєних власними збройними силами чи добровольцями, що діють на її боці. Те саме стосується і нездатності належним чином розслідувати порушення, скоєні представниками так званих ДНР та ЛНР на територіях, що були повернуті

під контроль уряду. Така безкарність тільки заохочує до скоєння злочинів у подальшому.

Усі злочини, задокументовані у цьому звіті, становлять собою серйозні порушення законодавства у сфері прав людини та тяжкі порушення міжнародного гуманітарного права. Необхідно пам'ятати, що Україна, як і Росія, має зобов'язання згідно з міжнародним правом¹⁶¹.

Україна є державою-членом Женевських конвенцій 1949 року¹⁶² та обох Додаткових протоколів¹⁶³, а також III Додаткового протоколу 2005 року¹⁶⁴. Росія також є державою-членом Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів 1977 року. Ці конвенції та протоколи становлять собою основу для захисту, що надається жертвам збройних конфліктів міжнародним гуманітарним правом. Вони спрямовані на забезпечення того, щоб особи, які не беруть участі у військових діях, були захищені від переслідувань, вбивств, затримань, жорстокого поводження тощо.

Україна та Росія також є державами-членами кількох угод, що стосуються застосування зброї під час збройного конфлікту, а саме Конвенції про заборону застосування конкретних видів звичайної зброї¹⁶⁵ та п'яти протоколів до неї¹⁶⁶, а також Конвенції про заборону хімічної зброї¹⁶⁷.

Крім того, Україна відповідальна за забезпечення захисту прав людини на своїй території. У зв'язку з цим Україна ратифікувала низку конвенцій¹⁶⁸, у тому числі, Конвенцію проти катувань та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права.

Згідно з нормами міжнародного гуманітарного права та міжнародного права у галузі прав людини, порушення України та Росії можуть бути кваліфіковані як «міжнародні злочини», а особливо – воєнні злочини і/або злочини проти людяності, визначені Римським статутом¹⁶⁹.

Злочини проти людяності – це злочини, що є складовою широкомасштабного чи систематичного нападу, спрямованого проти цивільного населення. Під час конфлікту у Східній Україні ЦГС та його партнери задокументували такі злочини, як вбивство, ув'язнення, катування, насильницьке зникнення та переслідування з

161. На додаток до зобов'язань, що випливають із угод, ратифікованих Україною і Росією, збройний конфлікт у Східній Україні, будь-то міжнародного чи місцевого рівня, також регулюється нормами звичаєвого міжнародного гуманітарного права.

162. Конвенція (I) про поліпшення долі поранених та хворих в регулярних арміях; Конвенція (II) про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі; Конвенція (III) про поводження з військовополоненими; Конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни; усі прийняті в Женеві 12 серпня 1949 року.

163. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I); Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II); обидва прийняті в Женеві 8 червня 1977 року.

164. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується прийняття додаткової відмінної емблеми (Протокол III), прийнятий у Женеві 8 грудня 2005 року.

165. Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію від 10 жовтня 1980 року.

166. Протокол про невиявлювані осколки (Протокол I) від 10 жовтня 1980 року; Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв (Протокол II) від 10 жовтня 1980 року; Протокол про заборону або обмеження застосування запальної зброї (Протокол III) від 10 жовтня 1980 року; Протокол про засліплюючу лазерну зброю (Протокол IV) від 13 жовтня 1995 року; Протокол про вибухонебезпечні предмети - наслідки війни (Протокол V) від 28 листопада 2003 року.

167. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення від 13 січня 1993 року.

168. Україною ратифіковані такі документи: Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1976 року; Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1969 року; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1976 року; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1981 року; Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1987 року; Конвенція про права дитини 1990 року та Конвенція про права інвалідів 2008 року. Всі ці конвенції вже діяли в Україні на момент початку конфлікту наприкінці 2013 року. Необхідно відмітити, що 14 серпня 2015 року Україна також приєдналася до Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень.

169. Злочини проти людяності визначено у статті 7 Римського статуту, а воєнні злочини – у статті 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

політичних мотивів. Згідно зі ст. 7 Римського статуту, всі вони можуть становити собою злочини проти людяності. Зокрема, попередні докази у випадках за участю збройних угруповань так званих ДНР та ЛНР дозволяють припускати, що ці злочини можуть утворювати частину плану чи політики цілеспрямованих атак на цивільне населення, що відповідає визначенню злочинів проти людяності.

Воєнні злочини – це порушення норм міжнародного гуманітарного права, здійснені під час збройного конфлікту міжнародного чи не міжнародного характеру. Як воєнні злочини можуть бути кваліфіковані в тому числі окремі індивідуальні випадки, проте особливий інтерес для Міжнародного кримінального суду становлять злочини, що були складовою частиною певного плану/політичного курсу чи у випадку широкомасштабного скоєння таких злочинів.

Відповідно до ст. 8 Римського статуту, випадки вбивств, катувань чи нелюдського поводження, умисного заподіяння сильних страждань чи серйозних тілесних ушкоджень, довільних арештів та утримання під вартою, захоплення в полон, що відбулися у Східній Україні, можуть підпадати під визначення воєнних злочинів. ЦГС та інші спостерігачі задокументували докази, що вказують на такі злочини, з обох боків. Необхідним є подальше розслідування.

Вкрай важливо забезпечити, щоб ці злочини не залишилися безкарними. Згідно з міжнародними зобов'язаннями, Україна несе відповідальність за розслідування, кримінальне переслідування та покарання осіб, винних у таких міжнародних злочинах, а також за забезпечення відшкодування жертвам цих злочинів. На розгляд судів внутрішньодержавної юрисдикції вже було подано декілька справ за фактами злочинів, скоєних проукраїнськими добровольцями. Проте національні судові установи, схоже, наразі не здійснюють розслідування у провадженнях за фактами злочинів, скоєних силами так званих ЛНР та ДНР. Чи було розпочато будь-якого роду розслідування за фактами злочинів, скоєних українськими військовими, визначити вкрай складно.

Розслідування та кримінальне переслідування тих, хто несе найбільшу відповідальність за ці злочини на міжнародному рівні, має проводити Міжнародний кримінальний суд (МКС), юрисдикція якого тепер розповсюджується на територію України з моменту початку конфлікту.

8 вересня 2015 року український уряд подав заяву відповідно до статті 12(3) Статуту МКС про визнання юрисдикції цього суду над інкримінованими злочинами, скоєними на території України починаючи з 20 лютого 2014 року¹⁷⁰.

Це була друга заява, подана Україною відповідно до статті 12 (3). 17 квітня 2014 року Україна визнала юрисдикцію МКС над інкримінованими злочинами, скоєними на її території з листопада 2013 року до лютого 2014 року. 2 січня 2015 року після подання цієї заяви коаліція громадських організацій та ініціатив по боротьбі з безкарністю за злочини проти людяності – група у складі 13 організацій та ініціатив, включаючи ЦГС – за підтримки FIDH направила подання на розгляд Офісу Прокурора Міжнародного кримінального суду¹⁷¹.

ЦГС та FIDH також закликали кілька місій МКС, що перебували в Україні, до розширення юрисдикції МКС, підкреслюючи серйозність злочинів, скоєних на сході України після подій Майдану та залишених без уваги після етапу попереднього вивчення ситуації Міжнародним кримінальним судом. Ця друга заява, подана відповідно до статті 12(3), розширює юрисдикцію МКС на всі злочини, скоєні після 20 лютого 2014 року на всій території України¹⁷².

170. "FIDH and the CCL welcome Ukraine's extension of ICC jurisdiction". – 9 вересня 2015р. – Режим доступу: <https://www.fidh.org/International-Federation-for-Human-Rights/eastern-europe-central-asia/ukraine/fidh-and-ccl-welcome-ukrainian-extension-of-icc-jurisdiction>

171. "Ukraine: Human rights group calls on the ICC to open an investigation on Euromaidan Case". – 6 січня 2015 року. – Режим доступу: <https://www.fidh.org/International-Federation-for-Human-Rights/eastern-europe-central-asia/ukraine/16736-ukraine-human-rights-groups-calls-on-the-icc-to-open-an-investigation-on>

172. З текстом заяви можна ознайомитися за посиланням: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/structure%20of%20the%20court/office%20of%20the%20prosecutor/comm%20and%20ref/pe-ongoing/ukraine/Pages/ukraine.aspx

Прокурор МКС тепер зможе визначити, чи «існують належні підстави вважати», що починаючи з листопада 2013 року в Україні було скоєно злочини, що підпадають під юрисдикцію МКС, такі як воєнні злочини та/або злочини проти людяності, а також чи просити відкриття розслідування з цього приводу.

МКС може проводити розслідування та здійснювати переслідування в судовому порядку будь-якої особи, якій інкримінується відповідальність за скоєння міжнародних злочинів в Україні від початку конфлікту. Жоден статус чи громадянство не може бути перешкодою для дій МКС проти імовірних винуватців у таких злочинах, незалежно від того, військові це чи добровольці, представники української сторони чи сторони так званих ЛНР і ДНР, особи з українським чи російським громадянством.

FIDH та ЦГС продовжуватимуть робити внесок у роботу Офісу Прокурора МКС з попереднього вивчення ситуації в Україні, а також виступати на підтримку ратифікації Україною Статуту МКС.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Українська державна влада повинна:

- Забезпечити умови для справедливого, прозорого та повного розслідування усіх злочинів, скоєних у Східній Україні обома сторонами. Україна повинна передати усі справи, що стосуються порушень прав людини та норм гуманітарного права у Східній Україні, новоствореному органу Генеральної прокуратури – Управлінню з розслідування злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Це управління повинне вести тісну співпрацю зі Службою безпеки України (СБУ), Міністерством внутрішніх справ та Міністерством оборони – співпрацю, що має бути закріплена законом і яка має, де це можливо, залучати міжнародних експертів. Україна також має створити спеціальну тимчасову парламентську комісію, яка офіційно буде відповідати за забезпечення прогресу у розслідуванні серйозних порушень прав людини та тяжких воєнних злочинів і злочинів проти людяності.
- Повною мірою співпрацювати з Міжнародним кримінальним судом у ході попереднього вивчення ситуації, що проводиться відповідно до юрисдикції, наданої після подання Україною заяви згідно зі статтею 12(3) Римського статуту. Україна повинна ратифікувати Римський статут та прийняти необхідні закони, щоб повною мірою запровадити його положення у національне законодавство для розслідування та кримінального переслідування міжнародних злочинів на державному рівні.
- Прийняти усіх добровольців зі збройних формувань до лав української армії та забезпечити знання та повагу до міжнародного та державного права шляхом спеціальної підготовки та інших програм.
- Забезпечити усім українським учасникам бойових дій докладну та обов'язкову підготовку щодо правових рамок ведення воєнних дій під час збройного конфлікту, а також щодо прав та обов'язків учасників бойових дій, зокрема тих, що стосуються полонених та цивільних осіб.
- Звернути особливу увагу на встановлення місцезнаходження і долі зниклих осіб. Зокрема, заохочувати родичів зниклих осіб робити тести ДНК, щоб полегшити процес розпізнання трупів. Для покращення розслідування у справах зниклих безвісти уряд має створити спільний центр для розслідування таких справ, відкривши гарячу лінію та регіональні інфраструктурні об'єкти на підконтрольних уряду територіях. Цю діяльність необхідно координувати з різноманітними волонтерськими та правозахисними організаціями, що мають власні дані щодо зниклих безвісти осіб.
- Запросити тримачів мандатів спеціальних процедур ООН для проведення моніторингу за ситуацією у Східній Україні, а також на територіях поза межами діючого державного контролю України.
- Зокрема, прийняти візит Спеціального доповідача ООН з питань катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання відповідно до постійного запрошення усім спеціальним процедурам, оголошеного 23 червня 2006 року.
- Залучаючи усі ресурси з розслідування та документування, швидко і предметно реагувати на окремі повідомлення від установ спеціальних процедур ООН щодо порушень прав людини на Донбасі, включаючи термінові звернення та листи з заявами, беручи до уваги терміновість комунікації.
- Виконувати рекомендації, сформульовані Верховним комісаром ООН та його представництвом, яке підтримує свою присутність в Україні та регулярно звітує перед Радою ООН з прав людини, щодо реагування на значні порушення прав людини та злочини, скоєні усіма сторонами конфлікту.

- Зобов'язатися підготувати та вчасно подати свою початкову доповідь на розгляд Комітету з насильницьких зникнень, а також дотримуватися термінів подання періодичних доповідей іншим органам ООН з моніторингу за виконанням угод.
- Надати інформацію про заходи, вжиті для виконання рекомендацій, що містяться у заключних зауваженнях Комітету проти катувань, у звіт про вжиті заходи, що має бути поданий 28 листопада 2015 року.
- Надати різного роду допомогу (правову, психологічну, фінансову тощо) особам, що стали жертвами порушень прав людини, а особливо тим, кого було звільнено з полону, та родичам тих, хто знаходиться у списках зниклих безвісти осіб.

«Влада» так званих ЛНР та ДНР, а також усі угруповання, що беруть участь у бойових діях на їхньому боці чи контролюють їхні території, повинні:

- Визнати, що міжнародне гуманітарне право та зобов'язання у галузі прав людини розповсюджуються на усі сторони збройного конфлікту.
- Негайно припинити будь-які умисні дії, спрямовані проти цивільних осіб.
- Негайно припинити усі катування, жорстоке поводження, викрадення, довільні затримання, довільні страти, а також захоплення власності та інші форми залякування та зловживання владою на підконтрольних їм територіях.
- Надати безперешкодний та безпечний доступ для гуманітарної допомоги, спостерігачів, неурядових організацій та журналістів.

Міжнародна спільнота повинна:

- Рішуче засудити застосування насильства проти цивільних обома сторонами конфлікту. Вжити усіх доступних дипломатичних та політичних заходів, щоб забезпечити найповніше виконання Мінських угод, що стосуються ситуації у Східній Україні, а також покласти край окупації Криму Російською Федерацією.
- Застосувати усі можливі дипломатичні та економічні методи впливу на Російську Федерацію, щоб зупинити як «неоголошену війну» на Донбасі, так і російську ідеологічну, політичну та військову підтримку організованих збройних угруповань «ЛНР»/«ДНР».
- Публічно засудити кримінальну практику захоплення в заручники, викрадення та довільного затримання цивільних осіб, катування, жорстокого та нелюдського поводження з затриманими і військовополоненими, а також рішуче вимагати обміну «всіх на всіх».
- Закликати до повного та неупередженого розслідування та кримінального переслідування усіх порушень прав людини обома сторонами. Висловити підтримку мандатові Міжнародного кримінального суду (МКС) та закликати усіх акторів, особливо Україну та Росію, повною мірою співпрацювати з МКС у ході попереднього вивчення ситуації.
- Підтримати делегацію Спеціальних доповідачів ООН (з різними темами та регіональними мандатами), направлену для спостереження за випадками жорстокого поводження, катувань, викрадень, вбивств та використання рабської праці у Донецькій та Луганській областях, включно з територіями поза контролем України.
- Підтримати ідею направити в Донецьку та Луганську області, включно з територіями поза контролем України, делегацію Європейського комітету Ради Європи з питань запобігання катуванням.

- Під час спілкування з українським урядом наполягати на передачі усіх справ, потенційно пов'язаних із військовими (зокрема, справи Шабрацького, Наздриккіна, Петренка, Костаківа) від місцевих правоохоронних органів до центральної військової прокуратури або військової поліції. Ці органи повинні провести прозоре та всебічне розслідування цих справ.
- Моніторити особливо делікатні справи за участю підозрюваних з числа українських військових.
- Домагатися від Російської Федерації всебічного та прозорого розслідування справ за участю громадян Росії, причетних до найсерйозніших насильницьких дій на Донбасі, а саме Ігоря Стрелкова (Гірка), Ігоря Безлера, Євгена Жиліна, Адрія Пургіна та інших, хто, згідно з поточною інформацією, проживає в Росії і знаходиться в межах досяжності російської системи правосуддя.
- Рада ООН з прав людини повинна попросити представництво Верховного комісара ООН з прав людини в Україні продовжити регулярно звітувати перед Радою щодо ситуації в галузі прав людини у країні і на основі отриманих даних формувати рекомендації щодо покращення ситуації, забезпечуючи відшкодування жертвам та відповідальність за порушення та злочини, скоєні усіма сторонами конфлікту.

Зокрема, Європейський Союз повинен:

- Підтримати судову реформу в Україні та забезпечити, щоб країна, згідно з міжнародним правом, взяла на себе відповідальність за розслідування, кримінальне переслідування та покарання осіб, відповідальних за скоєння міжнародних злочинів, а також за забезпечення відшкодування жертвам цих злочинів.
- У контексті підтримки системи правосуддя застосувати програмні показники у низці справ, що розглядаються та переслідуються в судовому порядку в рамках українського національного судочинства та стосуються злочинів, скоєних як проукраїнськими добровольцями, так і силами т.зв. ЛНР/ДНР.
- У контексті підтримки системи правосуддя запропонувати допомогу жертвам та неурядовим організаціям у отриманні відшкодування через українську систему правосуддя.
- Забезпечити, щоб майбутній закон про Генеральну прокуратуру, який ЄС прагне підтримати, надавав повну юрисдикцію над усією територією України та гарантував належні ресурси для розгляду справ, що стосуються жертв т.зв. ЛНР/ДНР.
- Підтримати цю технічну та фінансову допомогу сильними політичними заявами про ключову роль українського судочинства у забезпеченні відповідальності за злочини, скоєні на сході країни.
- Забезпечити, щоб країни-члени ЄС, що відіграють ключову роль у дипломатичних переговорах щодо врегулювання конфлікту, визначили боротьбу з безкарністю пріоритетним завданням (в тому числі шляхом розслідування у рамках національного судочинства та співпраці з МКС) та рішуче виступили проти введення чи реалізації амністій за серйозні порушення прав людини та гуманітарного права.
- Забезпечити, щоб Місія ЄС з реформ сектору цивільної безпеки України (EUAM Україна) ефективно зміцнювала потенціал правоохоронних органів у галузі прав людини та міжнародного права, а також забезпечувала запровадження каналів для ефективного зв'язку з громадянським суспільством та жертвами.
- Публічно засудити погрози та напади на представників громадянського суспільства, правозахисників та журналістів, а також усі порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права.

- Підтримати діяльність громадянського суспільства Східної України стосовно моніторингу порушень прав людини.

Російська державна влада повинна:

- Негайно припинити надання фінансової, політичної, технічної та військової підтримки збройним угрупованням так званих ЛНР/ДНР та вивести свої регулярні війська та військову техніку з України.
- Припинити грубі порушення та незаконний перетин українського державного кордону транспортом, технікою та людьми.
- Провести ефективні розслідування щодо громадян Росії, звинувачених у викраденнях, зникненнях, побитті, катуваннях, вбивствах та умисному переслідуванні мирних жителів з проукраїнськими поглядами, громадських активістів, журналістів тощо.
- Співпрацювати з Прокурором Міжнародного кримінального суду у ході попереднього вивчення ситуації в Україні та ратифікувати Статут МКС.
- Сприяти негайному звільненню силами т.зв. ЛНР/ДНР усіх цивільних заручників, затриманих на Донбасі.
- Публічно засудити організовану систему масових викрадень та катувань цивільних осіб, створену збройними угрупованнями так званих ЛНР/ДНР, щоб встановити контроль над регіоном, а також застосування катувань та нелюдського поводження з військовополоненими.
- Припинити підбурювання до етнічної ненависті між російським та українським народами, а також використання слів ненависті до українського народу в офіційних заявах високопосадовців Російської Федерації. Крім того, припинити використання російських ЗМІ для загострення конфлікту.
- Негайно звільнити усіх громадян України, викрадених з території України та вивезених до Російської Федерації (чи незаконно арештованих у Російській Федерації) з політичних мотивів у 2014 році, включаючи як учасників бойових дій, так і цивільних осіб, а саме Надію Савченко, Олега Сенцова, Олександра Кольченка, Геннадія Афанасьєва, Олексія Чирнія, Миколу Карпюка, Станіслава Клича, Сергія Литвинова, Юрія Солошенка, Валентина Вигівського та Хайзер Джемілева.
- Подовжити дію постійного запрошення усім тримачам мандатів спеціальних процедур ООН.
- Де можливо, у якості третьої сторони, що може володіти відповідною інформацією, швидко та предметно відповідати на інформаційні запити тримачів мандатів спеціальних процедур, що проводять розслідування порушень прав людини на Донбасі та звітують про них.

Офіс Прокурора Міжнародного кримінального суду повинен:

- Ефективно провести попереднє вивчення злочинів, що знаходяться в юрисдикції суду та скоєних усіма учасниками конфлікту, та відкрити розслідування.
- Зокрема, провести попереднє вивчення нижченаведених злочинів, скоєних на території України (не вичерпний список):

Злочини проти людяності:

- вбивство
- ув'язнення
- катування
- переслідування ідентифікованої групи або спільноти за політичними,

- національними чи релігійними мотивами
- насильницьке зникнення осіб
- інші злочини, не задокументовані у цьому звіті, зокрема, зґвалтування чи будь-яка інша форма сексуального насильства

А також воєнні злочини:

- умисне вбивство
- катування чи нелюдське поводження
- умисне завдання сильних страждань чи серйозних тілесних ушкоджень
- умисне позбавлення військовополоненого чи іншої особи, що знаходиться під захистом, права на справедливий та нормальний суд
- захоплення заручників
- напади на окремих цивільних осіб, які не беруть безпосередньої участі у воєнних діях
- інші злочини, не задокументовані у цьому звіті, зокрема, зґвалтування чи будь-яка інша форма сексуального насильства, а також застосування зброї, забороненої нормами міжнародного права

- Активізувати свої зусилля по досягненню «позитивної взаємодоповнюваності» з українською судовою владою, щоб забезпечити міжнародні стандарти справедливого судочинства під час проведення розслідування та кримінального переслідування щодо осіб, причетних до скоєння тяжких злочинів, які становлять собою порушеннями норм міжнародного права.

MINISTRY FOR FOREIGN
AFFAIRS OF FINLAND

Це видання було видрукуване FIDH у партнерстві зі Всесвітньою Коаліцією проти Смертної Кари за підтримки Міністерства закордонних справ Фінляндії. Зміст видання є виключною відповідністю FIDH та Всесвітньої Коаліції проти Смертної Кари та не може бути розцінений як відображення точки зору Міністерства закордонних справ Фінляндії.

Не заплющуйте очі

fidh

Встановлення фактів - Інвестиційторські та моніторингові місії

Підтримка громадянського суспільства - Тренінги та обміни

Мобілізація міжнародної спільноти - Адвокація в середовищі міжурядових організацій

Інформування та звіти - Мобілізація громадської думки

Директор публікації:
Карім Лахіджі
Координатор:
Олександра Кулаєва
Дизайн: Брюс Плейзер
Надруковано:
FIDH

Для FIDH трансформація суспільств ґрунтується передусім на роботі з локальними акторами.

Всесвітній рух за права людини діє на національному, регіональному та міжнародному рівнях у підтримку організацій-членів Руху та партнерів, для реагування на порушення прав людини та зміцнення демократичних процесів. Його робота спрямована на держави, а також на суб'єктів, які мають владу – наприклад, озброєні опозиційні групи та мультинаціональні корпорації.

Його першочерговими бенефіціарами є національні правозахисні організації, які є членами Руху, а через них – жертви порушень прав людини. FIDH також співпрацює з іншими локальними партнерськими організаціями та агентами змін.

Центр Громадянських Свобод (ЦГС) створений у 2007 році для утвердження прав людини та поваги до людської гідності в Україні та незалежних державах, які утворилися після розпаду СРСР. ЦГС здійснює моніторинг та аналіз законопроектів на відповідність стандартам прав людини, провадить громадський контроль над діями правоохоронних органів, судів та місцевої влади, над розслідуванням злочинів, вчинених під час Євромайдану, займається документуванням політичних переслідувань в тимчасово окупованого Криму, порушеннями прав людини та воєнних злочинів на Донбасі, просвітництвом у сфері прав людини та демократії, програмами міжнародної солідарності тощо.

<http://ccl.org.ua/en/>

fidh

ЗВ'ЯЖІТЬСЯ З НАМИ

FIDH

International Federation for Human Rights

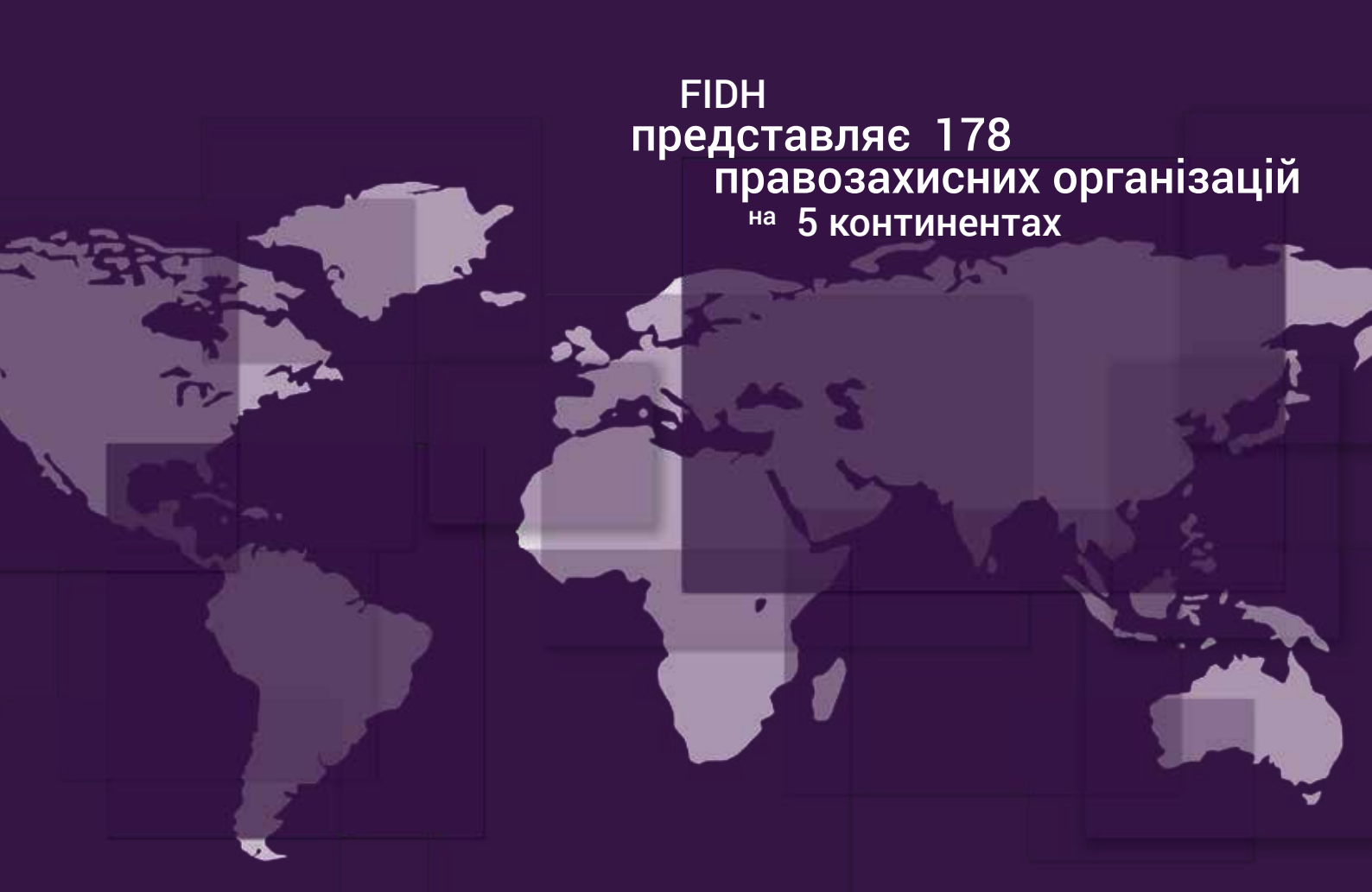
17, passage de la Main d'Or
75011 Paris

CCP Paris: 76 76 Z

Tel: (33-1) 78 56 90 54

Fax: (33-1) 45 67 32 12

www.fidh.org

FIDH
представляє 178
правозахисних організацій
на 5 континентах

fidh

ПРО FIDH

FIDH здійснює захист жертв порушень прав людини, з метою попередження таких порушень у подальшому, а також для притягнення до відповідальності виконавців.

Широкий мандат

FIDH працює для поваги всіх прав, що закладені в Загальній декларації прав людини: громадянські та політичні права, а також економічні, соціальні та культурні.

Всесвітній рух

FIDH була заснована у 1922 році, і сьогодні об'єднує 178 організацій-членів у більш ніж 100 країнах по всьому світу. FIDH координує та підтримує їх активності, а також дбає про те, аби їх голос був почутий на міжнародному рівні.

Незалежна організація

Так само як і організації-члени, FIDH не пов'язана з жодними партіями чи релігійними рухами, а також є незалежною від усіх урядів.

www.fidh.org